

Ballagi 200

1866

TÁRNOKSZÉK,

TÁRNOKI TÖRVÉNYCZIKKELYEK.

ERTÁ

KASSAY ADOLF.

ÁRA 20-AR. 10-2

2

TÁRNOKSZÉK,

ÉS

TÁRNOKI TÖRVÉNYCZIKKELYEK.

IRTA

KASSAY ADOLF.

KIADTA

A MAGYAR IRODALOMTERJESZTŐ TÁRSULAT.

PESTEN,

NYOMATOTT BEIMELNÉL.

1848.

bib732 00566256

TÁJÉKOZTATÓ

NYELV- ÉS IRÁSKUTATÁS

Dr. BALLAGI GÉZA.

NYELV- ÉS IRÁSKUTATÁS

NYELV- ÉS IRÁSKUTATÁS

ELŐSZÓ.

Hazai törvényhozásunk mezején a' codificatio jelenségeivel több ízben találkozhatunk. Bizonyítja ezt nemcsak Werbőczynek Hármaskönyve, melyhez, a' római jog mint nem élő nép tulajdona, kivételével, az akkori Europa hason művet nem mutathatott elő — és nemcsak Hunyadi Mátyásnak úgynevezett Nagykönyve *) melyet a' változtathatóság kizárlásával kívánt áteresztetni utódira, — hanem a' fenforgó tárgyra vonatkozólag azon dolgozat is, melyet az úgynevezett Tárnoki törvényczikkek compilatiojában láthatunk.

A' codificatio még napjainkban is olly jogtani állapot, melyre csak a' magasb műveltségi fokon álló nemzetek emelkedhettek, 's ezért ők a' tudomány kivilágítása szerint utánczasi példányul szolgálnak nép társaiknak. — Hogy őseink már négy század előtt képesek valának e' tökély eszmék felé emelkedni, szintolly érdekes adat a' historiograph

*) 1486-ikról, mely a' törvénykönyvben hatodik helyen áll, és nagyobbban is neveztetik.

kezeiben, hazánk akkori nagyságának beh bizonyításához — a' milly szomorú hátramaradást és minden tekintetbeni visszaesést bizonyító tény az, hogy azon mezőn a' nagy Hunyadiak és Werbőcziek korától olly keveset, vagy épen mit sem tevénk.

Már tehát ez okból is érdekesnek találtam a' magyar codificatiónak egyik — latin, művét, a' tárnoki t. czikkeket hazai nyelvünkön ismertetni meg olvasóinkkal, — de érdekesnek leltem azt más fontos okokból is.

Nemzeti életünkben, valamint Európa más, frank és német fajú népeinél is a' sz. városok nevezetes szerepet vittek — ha másért nem, mellőztével a' honi védelem és benső mozgalmak tekintetének — már leginkább a' kereskedés és műipar biztosítása 's fentartása tekintetéből is. Innen eredett mind az ő saját vagyonosságok, — mind képességök, a' felsőbb hatalomnak 's az aristocratiának nevezetes pénzsegélyeket is nyújthatni. És innen eredtek 's származtak viszont azon érdekes kiváltságok is, mellyekkel városaink felruháztattak, mellyek azokat kiváltságos szabad községekké alakították.

Ezen kiváltságok közt a' biráskodást illetők majdnem legérdekesbek voltak, melly önállásra emeltetett 's függetlenné tétetett. Innen megmagyarázható azon osztályzás, miszerint sz. városaink tárnoki és személynőkiekre soroztatnak.

Ezen törvények szerinti kezeltetik jelenleg is tárnoki városainknak felelősségi törvénykezése. Azokat tehát kell tudni, — és pedig a' hibázhatás elkerülésére tökéletesen.

Hogy e' célra a' magyar előadás czélszerűbb, nemcsak nemzeti nyelvünk elsőbbsége, hanem a' latin nyelvnek nálunk mindinkább elmuló tudásából is következik.

Ez vala a' fő cél, melly a' tárnoki czikkek magyarosítására vezetett, hogy birjuk ezen nevezetes művünket saját nyelvünkön is, és annak használata könnyebbé tétessék.

De ezenkívül jónak láttam, némelly historiai adatokkal is világosítani e' tárgyat, nevezetesen az iránt: mikép keletkeztek a' tárnoki czikkek, mikor és ki által szedettek össze? mikép használtatott hajdan a' tárnoki nevezet, és milly fogalmakkal birt. Ezen adatok közt kedves dolgot véltem olvasóimnak teendni az által, hogy az eddigi tárnokoknak névsorozatát is közlöttem.

Végre, hogy a' tárnoki czikkek használatát felvilágosítsam és könnyítsem, a' tárnoki törvénykezés eljárását előadtam az oda vonatkozó gyakorlati szabályokat, és az illető parancsokat is. Minthogy én magam e' tárgyakkal a' tárnokszéki hivatal körében hosszabb ideig foglalkodtam, ez okból az itteni törvénygyakorlatot, mint az mai nap fenáll, eléggé ösmerni véltem.

A' történeti adatok gyűjtésére nézve illő méltánnyalattal kell itt megemlítenem t. Podhraczky József úr jeles történetbúvárunk kész segélyét; miért is hálaköszönetemet irányában e' helytt szives örömmel nyilvánitom.

Ila egykor törvénykezésünk rendesebb alakba fog öntetni, és a' középkori institutiók maradványai megszűnendnek — nem leend ugyan többé szükségünk a' tárnoki

czikkekre ; de azoknak tudása és ismerete még akkor is érdekes leend a' történet és jogtudós előtt.

Azért reménylem, a' t. közönség méltánylással veendi szorgalmam jelen terményét

Pest, decemb. 23. 1847.

Kassay Adolf.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉS

A' KIRÁLYI VÁROSOK RÉGI ÁLLAPOTÁRA.

A' régi oklevelekben a' fejedelem saját jobbágai *) (jobbágiai) kiváltságaiaknak neveztettek.

Ezek nagybirái voltak az úgynevezett ország zászlósbai, a kik is a' fejedelem jobbágyait az országgyűlésen képviselték, melly bíraskodásért és képviselésért nekik adóztak, mint még most is a' szabad királyi városok fizetik a' tárnokmestert és széke hivatalnokait.

1248-ban IV. Béla Nyitra városát felszabadítván, mondja felszabadító levelében:

„Ipsis et ipsorum successoribus perpetuo Albensium civium dedimus Libertatem: ut villicus ex se ipsis, qui pro tempore fuerit constitutus, omnes causas pecuniarias civiles et criminales ad instar Civium Albensium predictorum, cum duodecim juratis debeat fine debito judicare, nec ipsi cives Nitrienses aliquorum extraneorum Judicum Palatinorum videlicet et Comitum Provincialium astare iudicio teneantur; sed si super arduis negotiis definire forsitan ignorarent, volumus: ut ad Nostram Presentiam, vel Magistri Taver-nicorum nostrorum ad Examen pro determinanda et inpetranda Justitia convocentur.“

Mintogy e' levelében IV. Béla király egyenesen a' feherváriak szabadságára hivatkozik, kiket szent István király szabadított fel, bizonyos, hogy a' Tárnokszék eredete a' magyar álladalom kezdeténél keresendő. — Igazolja ezt Buda városának 1244—1431

*) Ebből láthatni, hogy a' jobbágý szó hajdan egész más jelentéssel bírt, mint mai nap, bővebb felvilágosítást ad Perger János a' „Magyar és hazája régente“ czimű munkája. 84 és 85. l.

években irott Törvénykönyve (kiadták Michnay Endre és Lichner Pál a' pozsonyi evang. lyceum tanítói, Pozsonyban 1845. 4rét), melyben a' 35 lapon e' czikkek olvastatnak :

„16. *Von des tarnakmeister recht.*

Es sol ein statman nichts anders dan erberig suchen, vmb erbe vnd aigen vnd merglich geltschuld an des tarnakmaister gericht mugen perüessen. Auch so sol der tarnakmaister dij selbigem sach gar aigenlich verhoren. Vnd wen der tarugkmaister dy sachen richten wil, so sol er darzu pesenten vnnnd rüeffen den richter vnd gesworen purger der stat, vnd sein dan von merr steten richter vnd purger pey diser stat, dy sol er auch dar zu perüeffen, vnd also sol er dy sach richten, vnd sunst über kain vnredlich sach, nemlich die das pluet antridt, sol er (nit) mügen richten.“ — és

„17. *Von des tarnakmeisters rechten.*

Man ist schuldig zu geben alle iar XV rot guldein, derselbigen pezallung (pezallen oder geben) auch die alten Ofner (az ó pestiek, vagy is a' mai pestiek) ein dritten tail.“

E' czikkekből világos :

1-ör hogy a' tárnokmester minő ügyekben bíraskodott hajdanában ;

2-or hogy Budán lakott ;

3-or hogy székére több városbelieket hívott össze ;

4-er hogy a' szabad királyi városok fizették a' tárnokmestert.

Következőleg az is bizonyos, miszerint voltak már ekkor is általános rendeletek, melyek az illető kir. városoknak a' tárnokszékezi viszonyait meghatározzák, azonban minthogy rendes törvénykönyv e' tekintetben még ekkor nem létezett, inkább csak a' bevett szokás, legtöbb esetben pedig a' tárnokmester akarata szerint dönttek el az ügyek. —

Mennyire közel esik a' tárnokszék alkotmányunk kezdetéhez, kitetszik azon évszámhól is, melyből jelenleg az akkor létezett tárnokmesterek nevével és emlékével bírunk. Ez okból czélszerűnek találtam az eddigi tárnokmesterek névsorozatát közleni, mit azért is érdekesnek találok ; mert belőle láthatni, milly családok adtak hazánknak tárnokokat :

Tárnokmesterek névsora.

1082. Pethes (Péter).
 1093. Simon.
 1135. Pous (Pál).
 1145. Nagy Bikach (Magnus Bikach) Bikacs nemzetségből, főkincstárnok vagy is tárnokmester (summus camerarius regis, sive magister tavernicorum regalium.)
 1148—1149. Boroslav, királyi kincstár elnöke (regiae camerae praesidens).
 1157. Pausa.
 1161—1162. Jordán.
 1171. Lukács.
 1174—1176. Dienes (Dionysius).
 1206. Chepan Mauri fia (Chepanus filius Mauri) Hedruh nemzetségből.
 1207—1209. Pukuri Marcell (Marcellus de Pukur) Thetum nemzetségből.
 1211. Gatk.
 1214. Salomon, Baesi gróf és tárnokmester, Batthyány nemzetségből (melly Örs vezértől származik) való volt.
 1216—1224. Losontzi Dienes (Dionysius de Losontz) Neográd megyei, Thomaj nemzetségből.
 1225—1231. Dienes, Dienes fia, (Dionysius filius Dionysii) egy volt-e az előbbenivel, bizonytalan.
 1231—1235. Ols Miklós (Nicolaus Ols) Ols nemzetségből való volt.
 1235—1238. Pous (Pál) Chak nemzetségből.
 1238—1241. Domonkos, Rátold nemzetségből (Dominicus de genere Rátold).
 1242—1246. Dudári Mátyás (Mathaeus de Dudár) Chak nemzetségből.
 1246—1247. Gróf Bana András (Andreas comes de Bana), János fia, Hunt Páznán, a' mai Forgácsok nemzetségből.
 1247. Dienes (Dionysius) tárnokmester és posonyi gróf (comes Posoniensis) Hedervári nemzetségből.
 1248—1249. András, Jánosnak fia (Andreas filius Joannae) tárnokmester (comes tavernicorum), az ki főnebb.

- 1250—1255. Lindvai Chak (Chak de Lindva) Hahold nemzetségből, másképp Burad; mert Burad Slavoniai bánnak fia volt.
- 1255—1256. András, Ivánkának fia (Andres filius Ivanka) királyi tárnokmester (Comes Tavernicorum Domini Regis) az ki fentebb.
- 1256—1260. Lindvai Chak (Chak de Lindva) Buzad nemzetségből.
- 1261—1269. Moritzhidai Moritz (Mauritius de Moritzhida) Puk nemzetségből, némellyek őt Peech nemzetségből származtatják. — Lásd az 1829. Tud. gyűjt. 12 kötet. a' 47. és 48. lapon, de a' Póki monostor is Puk nemzetségre mutat.
- 1270—1272. Egyed (Aegidius) tárnokmester és pozsonyi gróf.
1272. Ernő (Erneus alias Ireneus) tárnokmester.
- 1272—3. Joachim (Joachimus) tárnokmester.
1273. Pásztóhi és Hasznosi István (Stephanus de Pasztoli et de Hasznos) tárnokmester.
1274. Joachim v. János (Joachimus alias Joacyinus v. Joannes) az ki főnebb.
- 1274—1275. Egyed (Aegidius) az ki fentebb.
1275. Mátyás (Maathaeus) tárnokmester, februáriusban.
1276. János, Gutkeledi nemzetségből (Joannes de genere Gutkeled.)
1276. Gróf Bavanai Mátyás, tárnokmester (Mathaeus magister Thavernicorum de Bavana.)
1277. Joachim (Joachimus) az ki főnebb.
- 1277—1278. Úgrin, Ujlaki Pous (Pál) fia (Ugrinus filius Pous de Ujlak) Chak nemzetségből.
1279. Joachim (Joachimus) a' ki főnebb, ki 1279-ben sok czégéres gonosságaiért kivégeztetett.
- 1279—1281. Hedervári Póth Lőrincz, tárnokmester (Laurentius Póth de Hedervara magister Tavernic.)
- 1281—1283. Nánai Kumpold (Kompolt) Péter, Aba nemzetségből (Petrus Kumpold) (Kompolt) de Nána, e genere Aba.
- 1284—1285. Lőrincz, tárnokmester és sári gróf (Laurentius Magister Tavernicorum et comes de Sár.)
- 1285—1290. Mátyás (Mathaeus), talán a' Trencsényi Máté 's így Csák nemzetségből volt.

1290. Domonkos (Dominicus) tárnokmester, Rátold nemzetségből.
1291. Móricz.
- 1291—1292. János vagy Iván (Joannes alias Ihanus seu Ivanus) Csornai Imre fia (filius Emerici de Csorna) Osl nemzetségből.
- 1292—1302. Hasznosi és Pásztói Domonkos, úgynevezett Porch István fia (Dominicus de Hasznos, és Pasztó filius Stephani dicti Porch).
- 1302—1306. Henrik, igen jeles Henriknek fia (Henricus filius Henrici valde magnificii.)
- 1307—1310. Ugrin, tárnokmester, Ujlaki Pons fia, Chiak nemzetségből. (Magister Ugrinus filius Pons de Ujlak e genere Chiak.)
- 1311—1312. Miklós, Ujvári Gergely fia (Nikolaus filius Gregorii de Ujvár.)
- 1312—1338. Nechkei Demeter, Aba nemzetségből. (Demetrius de Nechke e genere Aba.)
- 1339—1340. Zecheni Tamás, Kathy (Katits) nemzetségből (Thomas de Zechen e genere Kathy (Katits).)
1341. Zeechi Petench, Bolugh nemzetségből. (Petendy de Zeech de genere Bolugh).
- 1342—1343. Zeecheni Tamás, Kathy nemzetségből (Thomas de Zeechen e genere Kathy.)
1343. Pelsöczi Bubek István, Domonkos fia, egyszersmind Liptói gróf (Stephanus Bubek de Pelsötz filius Dominici simul comes Liptovien.)
- 1343—1345. Rohovchai Lőrincz, úgynevezett Toth, tárnokmester, Hedervári nemzetségből (Magister Laurentius dictus Toth de Rohovcka e genere Hedervara.)
- 1345—1347. István, Lindvai Laczk fia (Stephanus filius Laczk de Lindva.)
- 1347—1353. Oliwer, Rátold nemzetségből (Oliwerius de genere Ratold.)
- 1353—1354. Pomazi Chykou (Chykou de Pomaz.)
1354. Gróf Mertensdorff Pál, tárnokmester, Kerchelich szerint (Comes Paulus Mertensdorff, Magister Tavernicorum.)

- 1355—1359. Pomazi Chykou, ki főnebb (Chykou de Pomaz.)
- 1360—1376. János, hajdani Miklós nádor fia, Gileti Miklós nádor fia volt, ki 1376-ik martiusban hunyt el. (Joannes filius Nicolai condam Palatini, erat filius Nicolai Gileti Palatini.) —
- Ez már a kincstári ügyeket nem vitte; mert Nagy Lajos 1361. tájban kincstartót nevezett, melly hivatal 1527. tartott, ekkor állott mai lábra a' kincstár.
- 1376—1379. Szepesi, másképp Szépfalvai Jakab országbíró, tárnokmester (Jacobus de Scepus alias de Szépfalva Judex Curiae Regiae, et universarum civitatum adeoque Tavernicorum regionum Magistri tenens honorem) 1376-ki oklevélben: „Comes Jacobus de Scepus, Judex Curiae, ac universarum Civitatum Domini Lodovici Dei gratia Regis Hungariae.“
- 1379—1382. Szent Györgyi és Bozini Temlin György, tárnokmester, tehát Hunt nemzetségből való volt (Temlinus de sancto Georgio et de Bozin Magister Tavernicorum.)
- 1382—1388. Mező Laki Zombo Miklós 1383—1386 Pozsonyi főispán volt. — (Nicolaus Zambo de Mező Lak.)
- 1388—1398. Kanisai Miklós Osl nemzetségből (Nicolaus de Kanisa ex genere Osl.)
- 1398—1401. György, Kwsuli Jachknak fia, egyszersmind Zabolchi gróf (Georgius filius Jachk de Kwsul, simul comes de Zabolch.)
- 1402—1408. Newnai Trewteli Miklós, egyszersmind Posegai gróf. (Nicolaus Trewtel de Newna simul comes de Posega.)
- 1408—1410. Felső Lindvai Zeechi Miklós Bolwgh nemzetségből (Nicolaus Zeech de Felső Lindva de genere Bolugh.)
- 1810—1819. Nagy János, vagy is Pelsöczi nagyobb Bubek, egyszersmind Gömöri gróf. (Joannes magnus i. e. major Bubek de Pelsötz simul comes Gömöriensis.)
- 1419—1433. Berzevitzei másképp Dunavitzei Péter, Brezovyczei Henrik fia (Petrus de Berzevitze alias de Dunawitza filius Henrici de Brezovycze.)

- 1434—1438. Idősb János, Rozgoni Lőrincz fia, (Joannes senior filius Laurentii de Rozgon.)
- 1438—1440. Idősb Peréni János (Joannes senior de Peren.)
1440. Idősb Pereni János, Albert és László alatt (Joannes senior de Peren.)
- 1441—1444. Guthy Ország János (Joannes Ország de Guth) Ulászló alatt feleségének halálával fejevári keresztes lett.
1458. Gywvgi Bodó Gergely (Gregorius Bodó de Gywvgi.)
- 1459—1470. Ifjabb Rozgoni János (Joannes junior de Rozgon.)
- 1470—1472. Rozgoni Rinold, egyszersmind Abauvári gróf (Rinoldus de Rozgon, simul comes Abavarensis.)
- 1472—1478. Peréni István (Stephanus de Perén.)
- 1478—1481. Laki Thúz János, ki 1479. első szedte össze a' tárnoki czikkeket (Joannes Thuz de Lak, qui 1479. Tavernicales articulos primus collegit. *)
- Velence varába költözvén 1481—1483-ig Dóczy Orbán kincstartó tartott tárnokszékeket.
- 1483—1486. Pakosi László (Ladislaus de Pakos) (Paks.)
- 1487—1488. Bizonytalan.
- 1489—1490. Hedervári Miklós (Nicolaus de Hedervára.)
- 1491—1493. Szelezi Losonczy László, Thomaj nemzetségből (Ladislaus Losonczy de Szelez e genere Thomaj.)
- 1493—1496. Egervári László (Ladislaus de Egervara.)
- 1496—1498. Losonczy László, az ki főnebb.
- 1498—1518. Raskai Balázs, Guthkeledi nemzetségből (Blasius de Raska, de genere Guthkeled.)
- 1518—1523. Belthöki Drágffy János (Joannes Draghffy de Belthök.)
- 1523—1527. Bethlenfalvai Thurzó Elek (Alexius Thurzó de Bethlenfalva) egyszersmind kincstartó is volt.
- 1527—1534. Báthory András, egyszersmind Zathmári és Zabolcsi gróf. (Andreas de Bathor simul comes de Zathmár et Zabolcs.)
- 1535—1536. Üres volt.
- 1536—1542. Nádasdy Tamás (Thomas de Nádasd) September 6-kán lett tárnokmester.

*) Kovachich szerint a' tárnoki czikkeket Thúz 1464. szedte össze, de nem ekkor szedte össze, hanem 1479., mi onnét is bizonyos, hogy laki Thúz János 1478. tárnokoskodott.

- 1543—1554. Ifjabb Báthory András (Andreas junior de Bathor.)
 1554—1557. Perényi Gábor, Abaujvár örökös főispánja (Gabriel de Perén comes quoque perpetuus Abavarensis.)
 1557—1566. Gróf Zrini Miklós (comes Nicolaus Zrini.)
 1567—1603. Gróf Zrini György, Miklósnak fia Trenchényi főispán (Comes Georgius Zrini, filius Nicolai, comes Trenchiniensis.)
 1603—1608. Gróf Erdődy Tamás (Comes Thomas Erdődy.)
 1608—1610. Ghymesí Forgách Zsigmond (Comes Sigismundus Forgách de Ghymes.)
 1610—1613. Trakostyáni gróf Draskovith János (comes Joannes Draskovith de Trakostyán.)
 1613—1614— és 1615 üres volt.
 1615—1624. Monyorókeréki Erdődy Tamás (comes Thomas Erdődy de Monyorókerék), az előbbeni.
 1625—1643. Alsó-Lindvai gróf Bánffy Kristóf (comes Christoferus Bánffy de Alsó Lindva) 1643. Novemb. 18.
 1644—1645. Bizonytalan.
 1646—1662. Idősb Gróf Csáky István, Akus nemzetségből, Szepesi főispán (Comes Stephanus Csáky de genere Akus comes Scepusi.)
 1662—1663. Monyorókeréki Erdődy György Erdőd nemzetségből (Comes Georgius Erdődy de Monyorókerék, de genere Erdőd.)
 1663— 1679. Ghymesí gróf Forgách Ádám (Comes Adamus Forgách de Ghymes.)
 1679—1690. Monyorókeréki gróf Erdődy Imre (Comes Emericus Erdődy de Monyorókerék.)
 1690—1693. Idősb gróf Zichy István (Comes Stephanus senior Zichy.)
 1693—1704. Monyorókeréki gróf Erdődy György (Comes Georgius Erdődy de Monyorókerék.)
 1704—1705. Üres volt.
 1706—1738. Keőrösszeghi (és nem Keresztszeghi) gróf Csáky Zsigmond (comes Sigismundus Csáky de Keőrösszegh, et non Keresztszegh.)
 1739=1746. Gróf Nádasdy Leopold, Florián, (Comes Leopoldus Florianus de Nádasd.)

- 1746—1754. Galanthai idősb gróf Eszterházy Ferencz (Comes Franciscus Eszterházy de Galantha senior.)
- 1755—1759. Illésházy gróf Illésházy József, Trenchéni és Liptói főispán (Comes Josephus Illésházy de eadem comes Threnchin et Liptov.)
- 1759—1782. Idősb gróf Batthyány Ádám, Örs nemzetségből (Comes Adamus senior de Battyán de genere Örs.)
- 1782—1783. Keőrösszeghi Gróf Csáky nep. János (Comes Joannes Nep. Csáky de Keőrösszegh.)
- 1783—1786. Niczky gróf Niczky Kristóf, Jak nemzetségből (Comes Christoforus Niczky de Eadem de genere Jak.)
- 1786—1789. Daruvári Gróf Jankovits Antal (Comes Antonius Jankovits de Daruvár.)
- 1789—1795. Végh Péter, Baranyai főispán (Petrus Végh comes de Baranya.)
- 1795—1797. Székhelyi Gróf Majláth József, egyszersmind Borsodi főispán (Comes Josephus Majláth de Székkel simul comes Borsodien.)
- 1797—1802. Szentiványi Szentiványi Ferencz, Bagumér nemzetségből (Franciscus Szentiványi de eadem de genere Bagumér.)
- 1802—1825. Korompai gróf Brunsvik József (Comes Josephus Brunsvik de Korompa.)
- 1825—1827. Cziráki és Dénesfalvai gróf Cziráky Antal, Osl nemzetségből (Comes Antonius Cziráky de eadem et Dénesfalva de genere Osl.)
- 1828—1836. Erdődy gróf Pálffy Fidél, Erdődy nemzetségből (Comes Fidelis Pálffy ab Erdőd de genere Erdőd.)
- 1836—1841. Vásárosnáményi báró Eötvös Ignác (Liber Baró Ignatius Eötvös de Vásárosnámény) 1841. leköszönt.
1842. Buzini gróf Keglevich Gábor. (Comes Gabriel Keglevich de Buzin.) —

A' tárnok szó veszi származását ezen szótól Tavar vagy Taver, melly utóbbi laponiai nyelven kincset jelent, 's meglehet, hogy ezen szó régenten nálunk is azzal a' jelentéssel birt, midőn még keletben lehetett; annyiival inkább, mivel a' tárnokmester régenten valóságos királyi kincstartó volt, ugyan azért deákul néha Thesaurarius néha Camerarius regius vagy regni

neveztetett. *) Illyen tárnokmesterei voltak nemcsak a' királyoknak hanem a' királynéknak 's királyfiaknak is, mint ezt több régiségek is bizonyítják. — A' királyi tárnokmestereknek köteleességük volt régenten a' királyi külső gazdaságokra, mint a' pénz és sóbányákra, azoknak használására, a' kilenczed 's tized beszédésére 's több e' félekre felvigyázni, mellyeknek rendes elintézésére nézve a' tárnokmesternek az országban több alattvaló tisztjei voltak. A' honnét kiki megítélheti, hogy ez régenten mintegy a' királyi kincstár helyét foglalta el, 's ugyan azért hivatalának illy nagy tekinteténél fogva a' tárnokmester már III. András király idejében a' király 's az ország mégegyezésével választatott.

A' tárnokszéknek mint már fölebb is mondatott általános rendeletei voltak, mellyek a' szab. kir. városoknak a' tárnokszékhezzi viszonyait meghatározzák; de azok törvénykönybe összeszedve nem lévén, többnyire a' bevett szokás, legtöbbnyire pedig a' tárnok akarata szerint döntettek el az ügyek.

Hunyady Mátyás az önkényt gátolni akarván, 1479-én meghagyá Laki Thúz János főtárnokmesternek, hogy a' tárnokszék czikkeit szedje egybe, 's készítse el a' tárnokszék rendszeres törvénykönyvét, mit teljesített is. — Vesd egybe Mátyás király szavait az 1486. törvény hévezetésének 2-ik §-val.

„Semper in animo volvimus — ut inordinationes et perditas abusiones, quae — potissimum is judiciis fuerunt, abolere, exstinguere, utque statuta et decreta stabilia condere possemus. — Quaeque pro legibus et jure scripto perpetuo haberentur, nec unquam illa pro arbitrio variare, aut novas et contrarias leges cuiquam ferre liceret.“ — Mátyás királynak jelen szavaiból érthetni meg, miért halasztatott olly későre a' tárnokszéknek rendszeres törvénykönyve. —

Mátyásnak tárnokszék tartását meghagyó parancsa.

Mathias Dei gratia Rex Hungarie, Bohemie e. c. t. Fidelibus nostris prudentibus et circumspectis Judici, et juratis, ceterisque civibus civitatis nostre Cassoviensis, salutem, et gratiam. — Pluribus querelis civium tam liberarum, quam aliarum civitatum nostrarum, ab eo tempore, quo sedes Magistri Thavernicorum

*) Rogerius mondja in Carm. mis. cap. X. Tavernicus qui et camerarius dicitur.

nostrorum vacavit, undique impulsati, statuimus eisdem semper liberis civitatibus nostris, pro earundem, sed et dictarum aliarum civitatum nostrarum commodo et utilitate, ad medium quadragesime proxime affuturum, vacante dicta sede Thavernicali per Fidelem nostrum Reverendum Dominum Urbanum electum Jaurinensem Thesaurarium nostrum, unam generalem conventionem hic Bude, juxta antiquam consuetudinem, ejusdem sedis Thavernicalis celebrari. — Qua propter mandamus fidelitati vestre, harum serie firmiter, quatenus receptis presentibus ac predictum diem medie Quadragesime certos ex vobis seniores, simul cum omnibus causis et litibus Judicio Magistri Thavernicorum nostrorum discuti, diffiniri que debentibus, ac earundem causarum, litiumque actoribus, ad prefatum Dominum Urbanum electum Jaurinensem et ejus sedem, ubi et quando etiam alias liberas civitates nostras pari modo comparere mandavimus, transmittere debeatis. Accepturi ab ipso discussionem, diffinitionemque causarum ipsarum, nec non eodem una tractaturi, et conclusuri: quid deinceps rebus vestris civilibus conducere, et quo pacto etiam Jura leges, Libertates et consuetudines vestre in suo tenore de cetero perdurent et vigore. Secus non facturi. — Datum Bude Sabato proximo ante festum Beate Katherine virginis et Martyr. Anno Domini millesimo quadringentesimo octvagesimo primo. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. vigesimo quarto, Bohemie vero tredecimo.

Tárnokszékrei meghívó levele Thurzó tárnokmesternek.

Prudentes et circumspecti, amici nobis dilecti. Scire potestis Regiam majestatem, Dominum nostrum gratiosissimum ex sua Benignitate, officium Magistri Thavernicatus in nos contulisse. Constat autem vobis, quod inter alias Libertates vestras, hoc etiam constitutum est: ut in omni revolutione duorum annorum, huc Budam ad locum vestrum consuetum pro revisione et discussione causarum omnium liberarum civitatum, ad decimum quintum diem Festi Beati Georgii Martyris, certi Jurati seniores, de medio omnium liberarum civitatum convenire deberent, et tenerentur. Dies vero Festi Beati Georgii Martyris jam proxime instat. — Itaque hortamur vos, et nihilominus auctoritate officii nostri, qua in hac parte fungimur, vobis serie presentium committimus; quatenus ad prescriptum decimum quintum diem ipsius festi Beati Georgii

Martyr proxime venturum, secundum universam hujusmodi libertatem et constitutionum instar aliarum liberarum civitatum vestros cives ea informatione, qua libertati vestre convenit, huc transmittere modis omnibus velitis et debeatis. Secus nulla ratione facturi. Ex Buda feria secunda proxima post Dominicam oculi etc. Anno Domini 1525. —

Alexius Thurzó de Betlenfalva, Thesaurarius et magtster Tavernicorum Regie majestatis.

Prudentibus et circumspectis Judici et Juratis ceterisque civibus universis civitatis nostre Bartfa, amicis nobis dilectis.

Mellyek a' Tárnoki városok.

A' Tárnoki városok ez előtt következők voltak u. m.: Buda, Pest, Kassa, Posony, N. Szombath, Soprony, Bártfa, Eperjes és Szakolcza, később különböző időkben következőkkel szaporitattak, u. m. Korpona, Komárom, Debreczen, Kőszegh, Győr, Kis Márton, Szabadka, Modor, Ujvidék, Pécs, Szatmár-Némethi, Szeged, Temesvár, Zombor, Körös, Zágráb, Károlyvár, Kaproncza.

Ezen szabad királyi városok bizonyos évi jövedelmet fizetnek a' tárnoknak és széke hivatalnokainak.

Az 1840. évi tárnokszéken, melly Posonyban tartatott, a' tárnokszéki jegyző fizetése 211 ft 46 król 400 ftra emeltetett.

Akkor hozatott be a' kiadó 240 ft fizetéssel.

És egy 160 ft fizetéssel. —

A' tárnokszéki díjakat lásd a' könyv végén. Az itt elősorolt királyi városokon kívül, azon királyi városok vannak még, mellyek a' személynöki szék alá tartoznak, ezek pedig következők:

Trenchén, Fehérvár, Esztergam, Nagy Bánya, Ruszth, Baka Bánya, Breznó Bánya, Körmöcz, Libet bánya, Selmecz, Béla Bánya, Ó Zólyom, Ujbánya, Bazin, Szent György, Kézsmárk, Eszék, Besztercze, Posega, Varasd.

Ezen személynöki városok semmit sem fizetnek a' személynöknek fizetés fejében.

TÁRNOKI TÖRVÉNYCZIKKELYEK,

mellyek hajdan Buda várának 's valamennyi tárnoki emlékei szomorú elvesztése után a' felségesen uralkodó Császár és

Király által megerősítettek.

Jelenleg pedig:

Isten kegyelméből Buda várának felséges és hatalmas Leopold általi visszavétele után újra átnézetvén 's néhány czikkekkel bővítvén, kihirdettelett.

Mi második Rudolf, Isten kegyelméből Romai császár, Német-, Magyar-, Csehországok, Dalmatia, Croatia, Slavonia, Rama, Servia, Gallicia, Lodomeria, Cumania és Bulgaria királya, Austriai főherczeg, Burgund, Brabant, Styria, Karinthia, Carniolia, Moravia, Luxemburg, alsó és felső Silézia, Würtembergia és Theca herczege, Svevia fejedelme, Habsburg, Tyrol, Terret, Kipburg és Görtz grófja, Alsatia ura, a' Romai szent birodalom Ens folyón felül, úgy szinte Burgau, felső, és alsó Lusatia határgrófja s. a. t. — Adjuk tudtára jelen levelünk által mindenkinek kiket illet, hogy hiveink nemes Tecatter Kristóf posonyi, és Lakner Kristóf jogtanár Soprony királyi városunk hites polgárai, vagy is tanácsnokai és Czebner György szabad kir. Bártfa városunk jegyzője Felségünk eleibe járulván, értelmes és gondos polgárok, bírák, hitesek, és valamennyi kir. városaink, u.m. Kassa, Posony, Nagy Szombath, Soprony, Bartfa, Eperjes és Szakolza nevében és személyében, Felségünk eleibe nyújtott alázatos könyörgő leveleikben panaszképen eladták: hogy ámbár a' mi királyi városaink régi időktől vagyis eredetektől és alapításuktól fogva boldog emlékezetű magyar király előd-deink kegyes engedelmeiből és jóváhagyásokból szabadságaik és kiváltságai között országunk egyes osztályai 's közséigeitől egészen különbözö, elkülönzött, törvénykezési modorral — melyet tárnokinak neveznek — élnek, a' melyet eddig törvényesen és hosszú idő lefolyásaig gyakoroltak; mivel azonban sokan találkoznak, kik előbb említett királyi városainkat leginkább ezen zavarok és kiütött török haború idejében az előbb említett helybeli jogaikban, különféle módok és ürügyök alatt jogtalanul háborgatják, megtámadják gáncsolják, 's azokból kiforgatni törekszenek, e' célból különféle egymással ellenkező parancsok által, melyeket országunk rendes biráitól bármiképen kieszközlenek, 's magát az eddig sértetlenül, megörzött tárnoki jogot, 's annak gyakorlatát, szabadságait és kiváltságait a' régi törvények és szokás ellenére is bebonyolítani zavarni és gyengíteni meg nem szűnnek, a' fen említett királyi városaink, mint az előbb említett helybeli jogait, mint pedig tárnoki

székünk sérthetetlenségét és tekintélyét, melly eddig sértetlenül megőriztetett, szemük előtt tariván, Felségünk eleibe küldött követek által kijelentették és előmutattak hét peccsáttal kívülről lezárt és selyem zsinórral átvarrott, a' tárnoki jogot magába foglaló könyvet bizonyos czikkekkal, mellyek részint Magyarország boldog emlékü királyai által engedvényeztettek, részint a' mondott tránokszéken, valamint a királyi városokban hosszú gyakorlat által törvény gyanánt használtattak, részint pedig a' dolog és szükség úgy kívánván királyi tárnokmesterünk és helyettese, és a' tárnokszékre ugyan azon királyi városainkból összegyűlt életb tanácsnokok akaratja és megegyezése által újra határozatilag kimondattak. Egyszersmind alázatosan esedeztek felségünk előtt, hogy a tárnoki törvénykezést illető és elejbénk a' most érintett módon terjesztett valamennyi cikkeket valamint azok tartalmát részenként és egészben helybenhagynók 's megerősitenők, 's kiváltság levelünkbe szóról szóra bejegyeztetnők és beiratnók, 's azokra nézve, királyi jóváhagyásunkat adván, azokat kegyesen elfogadni, helybenhagyni és megerősíteni, és az aláírott tanácsnokok, bírók és esküdtek, az említett hét királyi városaink valamennyi polgárai és lakosai, nem különben valamennyi utódaik részére is megengedni méltóztatnánk, hogy valamint ennek előtte, úgy jövendőben is örök időkre írott törvény gyanánt bárki ellenkezés és gátlása ellenére is szabadon azokkal élhessenek; miért is azon cikkeket megújra felélesztvén, azokat örök időkre kegyelmesen megerősitnők, és azoknak megtartására valamennyi királyi városaink és az említett tárnokszékünk előtt ügyködők, valamint más alsóbb és felsőbb törvényszékeink 's hiv magyarjaink által általánosan sértetlenül és épségben leendő tartását elrendelnők. Melly törvényczikkelyeknek sora, és rendje következő:

A' TÁRNOKI TÖRVÉNYCZIKKEK ÉRTELMEZÉSE.

A tárnoki törvény, a' régi tárnok szónak jelentése szerint neveztetik így, és az országban lakók kiváltságos jogainak egy részét teszi, t. i. azon törvényczikkek összegét, mellyek által a' szabad királyi városok ügyeinek főlebbvitelre megállapittatik; ugyanis a' városi bíróság által bizonyos ügyekben hozott ítéle-

tek a' tárnok, altárnok, 's a' szab. kir. városokból összehívott követek által képezett tárnokszékre vitetnek fel, 's ítéltetnek el.

A' régi időktől használtatni szokott, 's régenten Laki Thúz tárnokmester által összeszedett, azután részint kijavított és kihirdetett tárnoki és királyi városok czikkelyeinek sora következő:

T Á R N O K C Z I K K E L Y E K.

1. Cikk.

Hogy a' Tárnokszék a' birótagok, vagy a' városok küldöttei összeülések alatt minden évben egyszer Budán tartassék.

A' Tárnokszék közönséges gyűlést vagy is tárnokszéket Budán minden évben egyszer tartson, a' Thúz főtárnok által szerkesztett czikkelyek szerint; ezen kiszabott határidőre a' fenemlitett kir. városok küldöttei Budára jöjenek, kivévén, ha ezen tárnokszék határidejét ő felsége elhalasztaná, ekkor ezen elhalasztást és az újabb határidőt a' tárnokmester a' városoknak egy hó lefolyta előtt tudtára adja. —

2. Cikk.

A' tárnokszéki jegyzőkönyveknek a' fenemlitett kir. városok pecsétjével leendő hitelesítéséről.

Hogy a' szabad királyi városoknak régi jogai, mellyek eddig léteztek, a' háborúk, 's zavarok miatt mintegy eltöröltettek és elenyéztek, előbbi törvényes hatásukat visszanyerjék, és hogy semmi idő viszontagságai által el ne enyészessenek, az rendeltetett, hogy egy birói jegyzőkönyv létesitessék, mellybe jelen rendelvénny; nem különben a' tárnokszéken hozott ítéletek bejegyeztessenek, és azon törvényszak alatt felvett, 's bévégzett ügyek ezen jegyzőkönyvbe a' fennevezett városok pecsétje alatt bejegyeztessenek, melly jegyzőkönyv Buda városa levéltárában tartassék, 's ott a' következő új törvényszakig őriztessék.

3. Cikk.

Kiknek kell a' tárnokszéken az ügyet elítélni?

Az illy bíraskodásba, vagy törvénykezésbe semmiféle nemes, vagy más bármelly állapotu és állásu ember ne bocsátkozzék, a'

fen elősorolt hét városokon kívül; nehogy idegen befolyások, vagy is nemesek törvényszéke által a' szabad királyi városok régi szabadságai 's kiváltságai bármikép csorbitassanak.

4. Cikk.

Az új szóváltások meg nem engedéséről.

A' perlekedő felek az illy törvényszéken, vagy is tárnokszéken se maguk, se ügyvédek, vagy más okiratok előmutatása által szót nem emelhetnek, új keresetet nem indíthatnak, vagy új viszonzatokat (replica) nem adhatnak elő; csak egyedül a' hozott ítélet sorozata szerint, az ott előmutatott iratok nyomán téessék kellő vizsgálat, 's így az ügynek tett eldöntése; vagy is az ítélet a' feleknek kihirdetessék; ha csak a' perlekedő feleknek, valamelyike maga a' főtárnokmester, vagy a' városok küldöttei által bővebb felvilágosítás végett fel nem szólíthatnak.

5. Cikk.

A' királyi felséghez tett felvitelnél az írományok pecsételve küldessenek fel.

Midőn valamely ügy a' tárnokszéken eldöntetett, 's innen bővebb vizsgálat végett ő felségéhez vitetik fel, akkor a' felvitel az ítélet, 's a' fenemlitett jegyzőkönyv foglalatja szerint történik, és pedig azt a' tárnokmester zárt levele mellett tártozik ő felségéhez felküldeni.

6. Cikk.

Azok, kik önkéntesen a' kir. városok bírósága alá vetik magukat, ügyeiket a' tárnokszékre — és nem máshová — viszik fel.

Ha a' perlekedő felek, akarmilly állapotukak legyenek is, önkéntesen ügyeik elítélésé végett magukat a' kir. városok bírósága alá vetik, és ezen bíró a' felek ügyébenei ítélethozást magára vállalja; ekkor, ha ezen ítélet a' felek valamelyikének nem tetszik, — ezen fél ügyét az illető törvényszékre, azaz tárnokszékre, és nem máshová viheti fel.

7. Cikk.

Meddig történhetik a' felvitel?

Ha valaki a' peres felek közül az ügy bírása előtt kijelentett felvitel után a' tárnokmestertől nyert átküldő parancsot hat hét

alatt elő nem mutatja, akkor a' hozott ítélet erejét továbbra is megtartja, kivéven a' budai polgárokat, kiknek — minthogy közelebb laknak, 15 nap engedtetik az átküldő parancs előmutatására; és pedig azért, mivel a' fő-, vagy altárnoknak mindig Budán kellett lakni a' régi szokás szerint.

8. Cikk.

A' felebbvitel, vagy is ítéletlevelek zárva küldessenek a' tárnokszékre.

Minden ítéletlevelek, akarmellyik királyi várostól mutattassanak is elő, mindig zárva és bepecsételve küldessenek a' tárnokszékre's senki által azok fel ne bontathassanak, mint a' tárnokszéki ülnökök által.

9. Cikk.

Az ítéletek a' bírák előtt felolvastassanak, és a' jegyző által a' bírák neveivel együtt a' jegyzőkönyvbe bejegyeztessenek, és az ítéletlevelek hiteles pecsét alatt megerősítessenek.

A' tárnoki törvényszéken írott ítéletlevelek addig bé nem pecsételnek, míg a' bírák, és az említett városok hitesei előtt — kik az ügyet elitették, fel nem olvastattak, meg nem vizsgáltattak, 's helybe nem hagyattak, és azután a' kirendelt jegyző által a' fennemlített jegyzőkönyvbe szóról szóra az e' végre kiküldött két hites előtt beírva 's bejegyezve nincsenek, — azon bírának neveit is be kell a' jegyzőkönyvbe írni, kik az ügy elitélésénél jelen voltak. — Az ítéletleveleket a' tárnokmester hites pecséttel megerősíteni tartozik.

10. Cikk.

Milly ügyek vitethetnek fel a' tárnokszékre?

A' szabad királyi városok régi szabadsága és szokása szerint, örökösödési és más 60 ftot meghaladó adósságbeli ügyek vitethetnek fel a' tárnokszékre.

II. Cikk.

A' 11. Cikk, melly a' bírák számáról, és a' tárnokszékrei meg nem jelenés igazolásáról szól, ma már milly értelemben vétetik.

Hogy ha valamely város fontos és alapos okokból tárnokszékre követeket nem küldhetne, akkor a' tárnok tárnokszéket nem tarthat

(vagy is nem bíraskodhatik), ha csak legalább 10 kir. város követői jelen nincsenek. — A' többi kir. városok a' meg nem jelenés okát a' tárnokmester előtt igazolni tartoznak.

12. Cikk.

A' törvényszék tartásának helyéről, 's hogy az áltálnok és jegyző hit alatt jelen lenni kötelesek.

A' főtárnokmester úr nem más helyen, hanem egyedül Buda városában, és a' város küldötteivel egyetemben köteles ülést tartani, hol az áltárnok hit alatt jelen lenni tartozik a' kirendelt jegyzővel.

13. Cikk.

Mindenki, ki az ügyet felebbviszi, a' bíró és a' város tanácsnokai előtt az ítéletlevél kivételkor, 10 főt tartozik lefizetni,

Ambár az ügyet felvinni senkinek sem tiltatik, de mivel sokszor a' felek által az ügy a' városi törvényszéktől a' tárnokszékre elegendő ok nélkül, vagy ármányosságból szokott felvitetni, és nevezetesen pénzbeli adósság, vagy pedig törvény útján elnyerendő örökség végett azon czélból, hogy az adós a' hitelezőnek leendő elégtételre a' törvényesen kijelelt időszak alatt ne szoríthatassék. Vagy pedig azért, hogy az, ki valakinek örökségét jogtalanul bírja ellenfelének kárával és sérelmével, — azt tovább magánál tartassa 's élvezhesse. — Ezen visszaélések kikerülése végett rendeltetett, hogy mindenki, ki az ügyet a' városi törvényszéktől a' tárnokszékre felviszi, az ügy bírāja és tanácsnokok előtt az ítéletlevél kivételkor 10 főt fizessen.

14. Cikk.

A' költségekbeni elmarasztalásról.

Midőn valamely ügy a' bíró és szab. kir. városi tanácsnokok előtt eldöntetett, és az egyik fél ezen ítéletet sérelmesnek látja, azt a' tárnokmesterhez felviszi, — ha ezen ügy a' tárnokszéken is hasonlóan döntetett el, a' felvivő az ellenfélnek azon ügyben okozott költségeket u. m. az ítéletlevél kivételért a' városiaknak és tárnoki parancsért a' tárnoki hivatalnak fizetett díjakat megtéríteni tartozik.

15. Cikk.

Azon ügyekről, melyekben a' tárnok ítéletet nem hozhat.

Végrendeleti, 's büntényi ügyeket a' tárnok, vagy altárnok el nem ítéltet.

16. Cikk.

A' felek először ön katosságaik előtt ügyködjenek.

Örökösödési perbeni ítéletek a' tárnokmesterhez vitetnek fel, de először ezen akár adóssági, akár örökösödési ügyek mindig azon város bírása és tanácsnokai előtt kezdessenek, mellynek hatósága alá az ügyködő felek tartoznak.

17. Cikk.

Hogy a' szabad királyi városok a' tárnokmester által kiváltságaikban megtartassanak.

Magyar honban létező akarmelly királyi város a' királyoktól adott, 's azok által megerősített szabadságaiban, kiváltságaiban a' tárnokmester által sértetlenül megtartassék.

18. Cikk.

Hogy a' kir. felség előtt is bárki ellen védelmeztessenek, miért fizetnek a' tárnoknak.

Ha valamellyik királyi város, valami nemes, vagy országnagy által kiváltságaiban háborgattatnék, akkor tartozik a' tárnokmester ő felsége előtt a' sértett várost tehetsége szerint védelmezni; hogy ezen városnak jogai ne csonkitassanak. — Ezért a szab. kir. városok bizonyos összeget fizetnek a' tárnoknak, Buda és Kassa városa 10, a' többi város pedig külön külön 5 flot fizet. —

19. Cikk.

Ítéletlevélről.

Az ítéletlevelek az ügy bevégezte, vagy is eldöntése előtt ne követeltessenek.

20. Cikk.

Az 1-ső bíróságú ítéleti, idézési, 's halasztási levelek díjáról.

Az 1-ső bíróságú ítéleti, idézési, 's halasztási levelek 10 pénzzért adatnak ki.

21. Cikk.*Parancs díjáról.*

Ha valamely ügy a' tárnokhoz vitetik fel, akkor az átküldő parancsért 12 olly pénz — mely 200 tesz 1 ftot — fizettetik.

22. Cikk.*Az adósságbeli ügyekbeni ítéletlevelek kisebb díjáról.*

Mivel az adóssági ügy csak 60 ft (azaz 60 ezüst ft) 100 ftot összegig terjed, az ítéletlevelért 1 ft jár.

23. Cikk.*Adóssági ügyben az ítéletlevelekért járó nagyobb díjakról.*

Ha az adóssági összeg 100 ftot meghalad, minden száz ftól 1 ft fizetendő.

24. Cikk.*A' tárnoki ítéletleveleknek díjáról az örökségi ügyekben.*

Akár nagyobb, akár kisebb, úgy akár kevesebb, vagy nagyobb értékű legyen is, az ítéletlevelért 6 pft jár.

25. Cikk.*Bírsági levelekről.*

A' tárnokmester bírságlevelet nem tartozik adni, csak akkor, ha a' nyolczados törvénykezési napok elmúltak.

26. Cikk.*Arról, hogy kilenczed és tized ne vétetessék.*

A' tárnokmester a' fenemlitett királyi városoktól semmikor semmi némű kilenczedet, vagy tizedet ne vehessen (t. i. az előtte perlekedő felektől) ezeknek régi szokásaik szerint. Mert a' tárnokmester bizonyos jövedelmet kap a' városoktól, azonkívül ítéletlevelekért díjakat is.

27. Cikk.*Kiktől követeltethessek a' kilenczed és tized?*

A' többi városbeliektől t. i. fehérvári, esztergami, 's a' tárnokmester előtt perlekedő más városokból felektől, és pedig az alperestől követeltethetik a' fenemlitett kilenczed és tized.

28. Cikk.

Tárnokszék minden évben tartassék.

A' városok elszegényülése és romlása szokott következni, hogy a' tárnokmester előtt eldöntendő ügyek sokszor hat, hét évekig is elhuzódnak; mert ez által felemésztetvén a' felek vagyona, mind maguk a' perlekedők, mind ezeknek női 's gyermekei a' legnagyobb szegénységre jutnak, a' mint ez magából kitűnik; azért az rendeltetett, hogy tárnokszék minden évben tartassék.

29. Cikk.

A' felség elébe tett felviteli dijnak, az altárnok és városok küldöttei között leendő felosztásáról.

A' városok közmegegyezésével rendeltetett, hogy akárki ügyét ezentul ő felségéhez felviszi, ezen felvitel a' városok régi szokása szerint megengedtessek.

Hogy pedig ármányos felvitelek, — részint a' költségek, részint az ügy elhalasztása végett elkerültethessenek; a' felvivő fél akkor, midőn az ítélet felvitelét kijelentette, a' tárnokszéken 20 ftot fizessen le, melly összeg az altárnok és a' városok küldöttei között egyenlően felosztassék, — és ha a' felvivő ezen összeget le nem fizetné, a' felvitel meg ne engedtessek, hanem az ügy elitéltnék tekintessék.

30. Cikk.

Minekeltötte az átküldő levél kiadatik, az mindenkor a' tanács előtt felolvasandó.

Rendeltetett továbbá, hogy a' tárnokszékre átküldendő ügyekbeni ítéletlevelek az átküldés előtt addig ki ne adassanak, míg az egész ügy a' felek jelenlétében az egész tanács előtt annak jegyzője vagy más tanácsnok által nyilván fel nem olvastatik, melly ha hiányosnak látszanék kipótlendő, ne hogy a' perlekedő feleknek valamely pont, vagy záradék miatt panaszra okuk legyen és e' végett a' tárnokszéken valami hiba keletkezzék.

31. Cikk.

Tárnokszék tartásának helye Buda várának elvesztése után.

Tárnokszék tartása iránt, milly időben és melly helyen tartassék, határozatalott, hogy Buda várának elvesztése után a' régi

szokás szerint, addig míg Buda vára isten segélyével visszavételhetik, a' tárnokszék Posonyban tartassék.

32. Cikk.

A' tárnokszék melly időben tartassék?

Mivel pedig a' felső megyebelieknek Szent György napja körül a' rossz út miatt igen nehéz utazni, azért a' tárnokszék tartása téli időben, és pedig Pál fordulásakor, minden évben, ha a' szükség úgy kívánná tartassék, a' tárnokmester által tett előleges kihirdetés után.

33. Cikk.

Tárnokszéket országgyűlés előtt is lehet tartani.

Ha talán az előkijelölt tárnokszék határidejekor ő felsége országgyűlést hirdetne, akkor a' költség és fáradság kiméletéből mindjárt az országgyűlés megnyitására kitűzött napon az altárnokmester és a' városok küldöttei jöjjenek össze, még mielőtt az ország rendei egybegyűltek volna, a' tárnokszéki tanácskozást azonnal megkezdjék.

34. Cikk.

Köвете által meg nem jelenő királyi város büntetése.

A' meg nem jelenő követet, vagy ülnököt nem küldő város minden napért, mellyben elmarad, egyegy város három nehéz értékű markába büntettetik, melly összeg a' tárnokszék használatára fordítandó — kivévén, ha az elmaradt város elmaradásának igaz okát adná.

35. Cikk.

A' tárnokszék kihirdetésének és tartásának modoráról.

A' tárnokszék kihirdetése iránt végeztetett, hogy a' tárnokmester, vagy altárnok a' tárnokszék tartásának határideje előtt hat héttel a' városokat tudósítsa. — A' tárnokmester küldölevél modorban tulajdon pecsétje alatt viheti véghez ezen hirdetést. — Az altárnok pedig nem másképp, hanem a' nála levő főtárnok hites pecsétjével köteles teljesíteni ezen hirdetést.

36. Cikk.

Mennyi határidő alatt kell a' pert — vagy is felvitelt — kivenni?

Határoztatott 's végeztetett továbbá, hogy ezentúl akármely tárgyban ezen kir. városokbani ügyködők, vagy felvitellel élők, ha régi szokás szerint az ítélethozás után hat hét alatt tárnoki parancsot nyerne, ezt nem magának a' bírónak, hanem az egész tanácsnak a' parancs keltétől számítandó hat hét alatt kell előmutatni, mit ha elmulasztana; akkor azonnal a' parancs előmutatásától számítandó hat kéti határidő elmultával az ilyen felvitt ügy a' felvivő ellen ítélt dologgá váljék, és azon ügy a' nyertes felkérésére a' bíró és helybeli város hitesei által végrehajtassék.

37. Cikk.

A' birság, vagy is büntetés, melly naptól vétetik.

Az elősorolt törvénycikkeknek épségben hagyássa és sértetetlenül megtartása mellett a' törvényszék hirdetéséhez még az csatoltatik, hogy a' kihirdetés első napjától számított nyolcz nap alatt, a' városok éltess tanácsnokai megjelenjenek, 's az elrendelt büntetés a' tárnokszek megnyitása utáni nyolczadik naptól veszi kezdetét.

38. Cikk.

A' büntetés mikénti megvételeről.

A' büntetés megvételésére nézve, az előre bocsátott mód szerint meg nem jelenő követek, vagy éltess tanácsnokok, az elrendelt három n. e. markabeli büntetést — minden napért, mellyben kimaradnak — az egyszeri tett megintés után letenni tartoznak, mellyet ha letenni vonakodnának, akkor szabadságában áll a' fő, vagy altárnoknak ezen büntetést a' meg nem jelenő város birtokából, minden perorvoslatok mellőztével önhatalommal kétszeresen követelni; melly végrehajtásról a' jelenlevő éltess tanácsnokok a' végrehajtó levelet tulajdon pecsétjük alatt a' fő, vagy altárnoknak kiadni tartoznak. Ez ilyen büntetések fele részben a' fő, vagy altárnokot, fele részben az éltess tanácsnokokat illeti.

39. Cikk.

A' tárnokszékről ő felségéhez felbiendő per felvitelének és megvizsgálásának módjáról.

És ezek azon cikkelyek, mellyeket fenemlitett városaink a' Tárnokszek hites jegyzőkönyvéből híven összehasonlitott kivo-

natban megerősítés végett elejbénk terjesztettek. Mellyekhez mi fejedelmi hatalmunknál fogva 'sat. hozzá csatolni rendeltük: hogy ámbár 1405-ik évben felséges Zsigmond király 3. rendelvényének 11. cikkében határozatott: hogy ha a' panaszosok mind ön bíráik, 's eskütt polgáraik, mind a' tárnokszékitéletével megelégedve nem volnának, akkor az illetén ügyeiket a' királyi felséghez a' szokott módon felvihetik, mellyekben a' királyi felség törvényt és igazságot szolgáltatasson úgy, mint azt a' törvény rendje kívánandja. — Ez pedig a' fen beigtatott Ulászló király kiváltság levelében kimondadott, hogy e' szerint a' királyi felség eleibe fel vitt ügy, nem a' főtörvényszékünk ítélőmesterei, hanem az ország más, jószágáról, tekintélyéről, és jó híréről ő felségétől kiküldött jeles egyének által — és nem a' nemesi törvényszék régi szokása és gyakorlata szerint — mivel ezek egyenesen ezen városok bíráskodásaikkal ellenkeznek — megvizsgáltathassanak és tökéletesen bevégeztethessenek. Mégis hogy ezen cikkekre nézve, valami kétkedés ne támadjon, és az ország alkotmányától jobban eltávozzunk, 's egyszersmind hogy a' városok határozatait, és dicsérendő régi szokásait előmozdítsuk, rendeltük, hogy az ilyen ő felsége elébe tett felvitel a' királyi személyes jelenlétünk akkori helytartója által, — az olyan jeles férfiak jelenletében, kik ezen törvényeket és szokásokat tudják, — és valamint maga a' tárnokmester azon városokat jogaiban és hosszabb gyakorlat által bevett dicsérendő szokásaiban megtartani köteleztetnek, — azok tartalma szerint döntessék el az ügy.

40. Cikk.

Az eljárás modora, ha a' polgárok a' törvénykezésből visszaküldetnének.

Azonkívül Zsigmondnak az előbb felhozott királyi rendelvényében foglaltatik: hogy ha maguk a' bírák és városok hites polgárai, vagy más az előbb megjegyzett módon törvény-, és igazság- szolgáltatás végett kiküldött hivatalnokok, vagy bírák valamely parancs előmutatásával gátoltatnának, akkor az illetén bíráink és hites polgáraink 'sat. a' bíráskodásra tárnoki hatalommal szorítassanak és kényszeritessenek. Azért ezen rendelvényt megerősítvén, határoztuk: hogy ezentúl királyi városaink parancsolat egyedül csak a' tárnokmestertől, nem pedig az ország rendes bi-

ráitól hozhassanak (e' részben a' városok törvényei, határozatai és szokásai épségben tartatván). — Továbbá különbféle és némellykor ellenkező, és a' királyi városok jogait, szabadságait és szokásait sértő, magára a' fenforgó ügyre nézve pedig káros parancsok által a' biráskodás rendje — mint ez előtt gyakran történt — megne zavartassék; úgy szinte ha valaki idéző parancs által a' királyi tábla eleibe szólitatnék: mielőtt ügye az előbb érintett úton tárgyaltatott volna, ne hogy joga 's igazsága elhamarkodás által csorbát szenvedjen, az illy idéző parancs tekintelbe nem vételvén, neki az Isten és az ő igazsága szerint az általunk előadott úton szolgáltatassék ki a' törvény.

(Lásd 1635. évi 12., 1659. évi 53. cikkeit, a' mellyekben mint a' királyi, mint az ország rendes biráinak törvényesen kiadott parancsaik a' városokban kellő méltánylattal fogadtattak.)

41. Czikk.

Hogy az ország rendes birái a' felvitetni nem szokott ügyekben a' városokat az ügy átküldésére parancsaikkal kényszeríteni ne merészeljék.

Végtére, mivel a' felviteleket illetőleg, a' mennyiben ezek királyi városoknál helye van, a' főlebbi rendelvények által meghatározatnak: nevezetesen pedig a' büntényi ügyekbeni felvitelek megengedését az ország törvényei tiltanak: azért rendeltük, hogy ezután senki rendes biránk közül a' városokat parancsaikkal kényszeríteni ne merészelje azon ügyeknek felvitelére, mellyek a' helybeli határozatok és városi kiváltságok ellenére felvitetni nem szoktak.

A' Hárm. Törv. Könyv 3. Rész. 11. Czik. 1593. évi 41. T. czikk
Néhai felséges Ulászló király kiváltság leveleinek töredékeiből összeszedett, és a' tárnoki törvénykezésben eddig szorosan megtartott czikkeknak tartalma következő:

Ulászló Isten kegyelméből Magyar- és Csehország, Dalmátia, Croatia, Rama, Servia, Gallicia, Lodomeria, Cumania, Bulgaria királya, Silesia, Luxemburg és Lusatia fejedelme, és Moravia háttágrófja 'sat. Örök emlékül. Méltó a' fejedelmekhez, és dicsőségükre nem kevésbé szolgál azon állhatatos törekvés: minél fogva mind azt, mi alattvalóik jóléte, úgy szinte a' benső csend és nyu-

galom eszközzésére szolgálhat, szakadatlan szorgalommal létesíteni törekszenek. — Ez okból e' soraink rendjével tudtára akarjuk adni mindenkinek — minthogy értelmes és gondos bíráink esküttljeink 's többi polgáraink, és nyolcz királyi városaink közönsége különös kegyelemmel és szabadságokkal — melyeket Magyarország néhai felséges királyai 's boldog emlékü eldődeink adtak, mind a' bírásokban, mind pedig más ügyekben különös, és a' többi városoktól és szabad helyektől elkülönzött szokással bírnak, — és ezek nyomán többnyire a' perlekedők és ügyködők azok törvényszékeiken, tudniillik tárnokmesterünk székén különbféle haszontalan halaszgatásokat és hamis fogásokat keresnek, és különbféle utakon, hivatkozások, felvitelek által az ellenfelet minden igaz ok nélkül fárasztani szokták, — hogy tehát az ilyen út elzárassék, 's illy alap nélküli felvitelek ne történjenek, hogy tehát a' tárnokmester és széke bírái együttléltők egész ideje alatt haszontalan 's ide nem tartozó ügyekkel ne legyenek kénytelenek foglalkodni, hogy egyébként mind maga a' tárnokszék, mind az illető városi polgárok tudják a' felvitel rendjét és útját, egyszersmind pedig szabadságaikban és szokásaikban ne háborgattathassanak, ezen alólirt 's örökké tartandó czikkelyeket alkotni jónak láttuk.

1. Czikk.

Melly ügyek vitethetnek a' tárnokszékre, és a' királyi felség elébe?

Jelesen: mivel királyi városaink régtől fogva azon szabadsággal éltek, hogy senki az ügyködők közül 60 fton alól indított ügyét a' tárnokmester székére azon városok bíróságától fel nem viheti, valamint az alispánok és szolgabírák törvényszékén azon szokás mondatik divatozni, hogy senki sem viheti feljebb 200 ftra nem terjedő ügyét, akarván tehát tárnokmesterünket is valami szabadsággal és kiváltsággal felruházni, rendeltük, hogy ezentúl senki a' polgárok közül bármilly ügyét, mely annak rendje szerint a' tárnokszékre felvitetett, senki magunk színe elébe ne hozhassa, ha csak az ügy alapja legalább háromszáz fton nem tesz, ha a' tárnokmesterünk által az illy összeget el nem érő ügy egyszer eldöntetett és bévégeztetett, az ellenfél ellen végkép bévégzettnek tekintendő.

2. Cikk.

A' per alatt levő jószág és örökség, ha felvitel történék, kinek kezeiben marad.

Továbbá rendeltük: hogy akár a' királyi, vagy más városaink vagy községeinkben perlekedőknek, vagy ügyködőknek valamelyike valami jószágért az ellenfél által a' bíró vagy azon helybeli polgárok elébe, hol a' jószág fekszik, idéztetnék, 's az idézett tulajdon bírja által elmarasztaltatik: később a' tárnokszékre tett felvitel után ott ezen ítélet megerősítelik; végre pedig a' vesztes, de birtokban lévő fél által az ügy felségünk eleibe hozatik fel; akkor maga az idézett vagy felvivő, ki tudniillik illetően örökségeket bir és ki ellen két egyenlő ítélet hozatott, azon peres javakat és örökségeket meg nem tarthatja, hanem a' bíró által kiküldött választmány kezére bíztnak az ügy végső eldöntéséig.

3. Cikk.

Kegyelemmel perujtást ő felsége meg nem enged.

Azon kívül, ha a' felvivők a' tárnokszéki ítéletben sérelmet látnának, a' tárnokszék eloszlása után a' tárnokszékre leendő perujtása iránt ő felségétől engedelmet kérnének azon okból, hogy az illetően kegyelemmel perujtás ürügye alatt magukat az alsóbb bíró ítélete alól felmentsék. Mi ilyeneknek kegyelemmel perujtást semmi szín alatt meg nem engedünk. Ha pedig alkalmatlankodásaikat megunva, kegyelemmel perujtást engednének: akkor a' mi levelünk a' tárnokmester székén (mit az előbbi szokás által ujtatni mondatott) ervénytelen és erőnélküli legyen.

4. Cikk.

A' tárnokszéktől felvitel ki által döntetik el.

A' hol pedig valamely ügy leginkább királyi városaink, vagy tárnokmesterünk székéről, az ő szokásaik szerint, a' mi királyi felségünk elébe hozatik fel; akkor az illetően ügyeket nem fő-törvényszékünk ítélőmesterei, hanem országunk rendei közül azok, kik fedhetlenség 's jó hirről ösmeretesek, választmányilag lesznek a' tárgyan kiküldendők, azon királyi városok szokásai, nem a' nemesi törvényszék gyakorlata szerint (mivel az egyenesen ezen törvényszékekkel ellenkezik), vizsgálандják és döntenék el. —

5. Cikk.

Az eskü letételről és az ítélet végrehajtásról.

Rendeltük azt is, hogy ha valamely ügyben, tudniillik, mely a' tárnokmester székétől felségünk elébe hozatik, a' felek valamelyikének felségünk által kiküldött bíró indító esküt ítélne oda; akkor az illy eskü, a' királyi városok szokása szerint, nem máshol hanem egyedül a' városban magában, a' hol tudniillik az ügy kezdetett, azon város, vagy hely szokása szerint tétessék le, és végrehajtása is azon városban eszközöltessek.

6. Cikk.

Hol a' keresztények a' zsidókkal és a' zsidók a' keresztényekkel perelnek, ezeknek felviteléről.

Végtére rendeltük, hogy midőn a' zsidók a' keresztények által adósság, vagy más ügy végett idéztetnek, akkor maguk a' keresztények a' zsidókat a' budai várnagy elébe idézni, és ügyeiket ott folytatni, a' keresztények ellen ügyködni akaró zsidók pedig azon helybeli bíró és város esküttjei előtt, a' hol keresztények tartózkodnak, — ügyeiket keresni tartoznak. Ámbár a' zsidók, ha a' városi bíróság ítélete által terhelhetni éreznék magukat, vagy a' bíró ítéletével meg nem elégednének, ügyeiket a' tárnokmester székére, vagy máshova, a' mint tudniillik azon város vagy hely kiváltsága vagy szokása kívánja, felvihetik, ha pedig az ügy három ftra nem terjedne, akkor azt mint előre bocsájtott, fel ne vihessék.

7. Cikk.

Különös kiváltságot magukba foglaló végrendeletekről.

Akárminő végrendeletbeli, a' mondott királyi városokban létező örökségi, vagy más ingó és ingatlan javak iránti ügyek azon városok bírái előtt indítatnak, ezen bírák illy ügyeket kiváltságaik tartalma szerint, melyeket eldődeink által bármikor nyertének, ítélandik el — kivéven a' kegyes alapítványi ügyeket: millyenek szegények, vagy egyházakra tett hagyományok. Mely előbbi végrendeleti ügyeket mint melyek pusztán világiak, a' tárnokmester világi törvényszékére vihetni fel.

BÉREKESZTÉS.

Mi tehát illetén alázatos, fenmegjegyzett Tschatter Kristóf és Lakner Kristóf jogtanár és Czebbner György követeknek; nem különben említett polgárok, bírák, esküttek és valamennyi polgárok és fenemlített királyi, vagy is szabad városaink, Kassa, Pozsony, Nagyszombath, Soprony, Bártfa, Eperjes és Szakolcza nevében és személyében hozzánk fenérített módon nyújtott folyamodásaikat királyi kegyességgel meghallgatván és kegyesen elfogadván, valamennyi fen előhozott tárnoki czikkeket, melyek tartalmából nem lévén sem kihagyva, sem pedig hozzá téve, tökéletesen megegyez az eredetivel, miként erről meggyőződénk azon gondos és hű összehasonlítás után, melyet igen kedvelt hívünk vitélő Scharfenbergi Himmelreich Tiborc tanácsnokunk, és udvari titoknokunk kegyes meghagyásunk következtében tőn, egyzersmind ezen kiváltság levelünkbe mindent kisebbités vagy nagyobbítás nélkül bejegyezvén és beirván, előnkbe terjeszte, a' befoglaltakat egyenként és együttvéve helybehagytuk, elfogadtuk, megerősítettük, 's azokra nézve királyi jóváhagyásunkat és kegyes megegyezésünket adtuk, és azokat királyi hatalmunknál fogva elfogadtuk, helybe hagytuk, megerősítettük, 's a' sokszor említett polgárok, bírák esküttek, 's más valamennyi polgárok, 's fenemlített királyi városaink valamennyi lakosai, azoknak valamennyi utódai részére megújítván, kegyelmesen megerősítettük. Akartuk, 's királyi teljes hatalmunknál fogva elrendeltük és határoztuk, hogy az előbb érintett királyi városaink valamint ennek előtte, úgy ezután jövőendőben is örök időkre, mind az említett tárnokszékünkön, mind magukban a' városokban általunk az érintett módon kegyesen helybenhagyott és megerősített czikkekkal írott törvény gyanánt minden kellemetlenség, és akadály nélkül szabadon élhessenek, a' tárnokszéki jogot azok szerint gyakorolhassák, és azok szerint működhessenek, mint ők, mint örököseik, és utódaik. — És azon valamennyi törvényczikkeket és azokban foglaltakat azon szabad királyi városaink, és az érintett tárnokszékünk előtt ügyködők, nem különben valamennyi a' miár sokszor érintett Magyarországunk rendes és főbírái az ország lakosai által minden időben, minden kivétel, ellenvetés és nehézség nélkül szorosan és sértetlenül megtartani kívánjuk. Azon királyi váro-

sainknak tárnokszéki folyamát senki által semmi ellenkező parancsokkal háborgatni, békonyolítani és csonkitatni nem engedjük; hanem inkább azokat jogaikban, szabadságaikban 's kiváltságaikban menten megtartani akarjuk és szorosan parancsoljuk, sőt azokat elfogadjuk, helybehagyjuk, megerősítjük, akarjuk, elrendeljük, 's határozzuk, — sértetlen maradván azonban mások jogai, Magyar országunk szabadságai, országunk törvényei. Mire nézve jelen kiváltság levelünket, kettős és hiteles függő pecsétünk ereje által, mellyel mint magyarországi király élünk, megerősítettük. — Kelt a' mi királyi várunkban Prágában, Augusztus hó tizenharmadikán. — Ezer hatszáz második évben, Romai országlásunknak huszadik, Magyar és más országunknak harminczadik, Csehországnak pedig szinte huszonhetedik évében. Főtisztelendő, tisztelendő és a' Krisztusban tisztelt atyák Hethesi Pethe Márton kalocsai és bácsi egyesült egyházak érseke, Zuhay István egri, Zélnicey Miklós zágrábi, Newprag Demeter választott erdélyi, Mikatics Miklós váradi, Zaladnaki György pécsi, ugyanazon Hethesi Pethe Márton győri püspök helyettes, Ghymesí Forgách nyitrai, Radovics Péter váczí, Bratulics Simon sirimiai, Draskovics Mátyás tinnini, Ujlaki Lajos bosniai, Dominisi Mark Antal zengi és modrusi helyettes egyházi püspökök az isten egyházát szerencsésen kormányozván az esztergami fő, és veszprémi egyházak székei üresek lévén. Továbbá tekintetes és nagyságos gróf Batthyány István országbírónk, Trakostani Draskovich János Dalmatia, Croatia és Sclavonia országunk bánja, gróf Nádasdy Ferencz főlovász, Monyorókeréki Erdődy Tamás főasztalnok, Draskovich János főkamrás, Illésházy István, országbírónk, Kisasszonyfalvai Istvánffy Miklós főajtónálló, Betlehemfalvai Thurzó György királyi főpohárnok mestereink, Erdődy Pálffy István pozsonyi gróf, és más többek számosan viselvén.

Rudolf.

Himmelreich Tiborc.

Előmutatatott és kihirdettetett ezen kiváltság Magyarország karainak és rendjeinek t. i. főpapok, bárók, országnagyok, nemesek, és ezen ország valamennyi lakosainak szent Mátyás Apostol napjára hirdetett, 's ugyan tartott országgyűlésen. Ezer hatszáz harmadik év martius 20. napján. Istvánffy Miklós s. k.

Csatolványok.

I. Második Rudolf, Isten kegyelméből Római császár, Német, Magyar, Cseh, Dalmatia, Croatia, Sclavonia királya, Austriai fő-

herczeg, Burgund fejedelme, Moravia határ grófja, Tyrol, és Görtz grófja, valamennyi hiveinknek egyetemben, főtisztelendő Hethesi Pethe Marton kalocsai érsek, és győri püspök helyettes, 's azon helyeknek örökös főispánjának, tanácsnokunknak, Magyarorszá-
gunkban királyi helytartónknak. Valamint tekintetes és nagyságos gróf Báthory István Szatmár, Szabolcs és Sümegh megyék főis-
pánjának, Magyarorszá-
gunk bírójának, gróf Zrinyi György Szala
megye főispánjának és Magyarorszá-
gunk királyi tárnokmesterünk-
nek, és kisasszonyfalvai Istvánffy Miklós királyi főajtónálló mes-
terünknek Magyarorszá-
gunk hadaki hivatal helytartójának, tanács-
nokainknak, úgy szinte vitézlő és nemes Kaszaházai Joó János
királyi személyes jelenlétünk helytartójának 's tanácsnokunknak,
ezek helytartóinak, ítélőmestereinknek, királyi táblánk jelenlegi,
's jövődöben megkeresendő hites ülnökeinek üdvöt és kedvezést.
Felségünk eleibe nyujtott alázatos könyörgő leveleikben panasz-
kópen előadták, hiveink, értelmes és gondos polgárok, bírák, hi-
tesek, és valamennyi királyi városaink u. m. Kassa, Pozsony,
Nagyszombath, Sopron, Bartfa, Eperjes és Szakolcza polgárai,
és lakosai. Hogy ámbár a' mi királyi városaink régi időktől, vagy
is eredetektől és alapításoktól fogva, boldog emlékezetű magyar
király eldődeink kegyes engedelmeiből és jóváhagyásukból sza-
badságaik és kiváltságaik között országunk egyes osztályai és
közsegeitől egészen különböző 's elkülönzött törvénykezési mo-
dorról, — melyet tárnokinak neveznek, élnek, a' melyet eddig
törvényesen és hosszú idő lefolyásáig gyakoroltak; mivel azon-
ban sokan találkoznak, kik az említett királyi városainkat legin-
kább ezen zavarok és kiütött török háboru idejében, melyet a'
keresztények kérlelhetlen ellensége a' törökök ellen isten segé-
lyével viselünk, az előbb említett helybeli jogaikban, különféle
módok és ürügyök alatt jogtalanul háborgatják, gáncsolják, 's
magát, az eddig sértetlenül megőrzött tárnoki törvényt 's annak
szokásait, szabadságait, kiváltságait, háborgatni 's kiforgatni, e'
czielből különféle egymással ellenkező parancsok által, melyeket
országunk rendes bírától bármiképen kieszközlenek, a' régi szokás
és törvény ellenére bebonyolítani, zavarni 's gyengíteni meg nem
szűnnek, a' mi királyi városaink nagy kárával és sérelmével, és a'
mondott tárnoki törvényünk kissebbitésére és kiforgatására. Ezért
felségünk elébe járulván alázatosan esedeztek, hogy e' tekintet-

ben alkalmas orvoslásról kegyesen gondoskodni, 's régi törvényeik és tárnoki jogaik mellett sértetlenül megtartani méltóztatnánk. — Kiknek igazságos és alázatos kérésüket kegyelmesen meghallgatván; mivel senkit hiv alattvalóink közül és leginkább szabad királyi városainkat, mely Magyarországunk szent koronájának egyik jövedelem forrása — régi jogaiban, szabadságaiban és kiváltságaiban senki által ok nélkül 's törvénytelenül háborgatni nem engedjük, hanem inkább azokban sértetlenül megtartani rendeljük. — Miért is hűségteket megkeressük néktek, 's közületek mindegyikének a' fenemlítettük nyomán kegyelmesen és komolyan meghagyjuk és parancsoljuk, — máskép nem is akarván. — Jelen parancsnak vételével fenemlített polgárokat és szabad királyi városaink lakosait a' már fenemlített régi jogaikban, szokásaikban és leginkább a' tárnoki törvénykezésben akadályozni, háborgatni, sem pedig ellenkező parancsokkal -- melyekről igen panaszkodnak — helybeli jogaikban megszorítani vagy más akárkinek hasztalan folyamodására azokat jogtalanul, 's a' törvény útján kívül idézni, ügyeiknek a' szokatlan törvénytöréseikre felküldésére szorítani ne merészeljék, inkább őket tárnoki törvényeikkel s régi szabadságaikkal, mint pedig most általunk kegyelmesen újra átnéztetett kiváltsággal szabadon és nyugodtan élni engedjétek, mely szerint a' tárnoki törvénykezés folyamát jó rendben tartani 's folytatni kívánjuk, 's parancsoljuk, mint ti a' mondott uj kiváltságot, — mellyel őket kegyelmesen felruháztuk, 's annak minden pontjait és czikkeit szorosan 's sértetlenül megtartsátok, mind pedig helyettesetek 's ítélőmestereitek által minden módon megtartatni igyekezzetek. Máskép sehogy sem cselekedhetvén. Jelen parancsot felolvasás után az előmutatónak visszaadjátok. — Kelt királyi Prága városunkban august. 20-án ezer hatszáz második, Romai országlásunk huszonhetedik magyar, és más országok harminczadik, Csehországnak pedig hasonlókép huszonhetedik évében
Rudolf.

Himmelreich Tiborcz.

II. Második Rudolf Isten kegyelméből Romai császár, Német, Magyar, Csehország, Dalmatia, Croatia, Sclavonia királya, Austriai főherczeg, Burgundia fejedelme, Moravia határgrofja, Tyrol és Görtz grófja. Híveinknek főtisztelendő, tisztelendő tekintetes, nagyságos vitézlő és nemes, valamint értelmes és gondos országnagyok,

bárók, grófok, alispányok, az ország fő és egyéb kapitánjai, várnagyok, felügyelők, tisztviselők és helyetteseik, nem különben városok, mezővárosok községek előljáróinak, város biráinak, igazgatóinak, és valamennyi akármelly állapotú, állású, jeles alattvalóinknak — bár hol is lakjanak az országban, — kik ezen levelünket átvesszik, üdvöt és kedvezést. — Felségünkhöz alázatosan benyújtott folyamodványaikban panaszképen előadták híveink értelmes és gondos szabad királyi városaink u. m. Kassa, Pozsony, Nagy Szombath, Soprony, Bartsa, Eperjes, és Szokolcza birái, esküdtjei, összes polgárai és lakossai. — Hogy ámbár a' mi királyi városaink régi időktől, vagy is eredelüktől fogva boldog emlékeztető magyar királyi eldődeink kegyes engedelmekből és jóváhagyásukból szabadságaik és kiváltságaik között országunk egyes osztályai 's községeitől egészen különböző elkülönzött törvénykezési modorral — melyet tárnokinak neveznek — élnek, a' melyet eddig törvényesen és hosszú időlefolyásáig gyakoroltak; mivel azonban sokan vannak köztetek, kik említett királyi városainkat, leginkább ezen zavaros és kiűtött háború idejében, melyet a' keresztények kérlelhetlen ellensége a' török ellen isten segélyével viselünk, az elősorolt helybeli jogaikban és kiváltságaikban különbféle módok és ürügyök alatt jogtalanul háborgatják, és magát az eddig sértetlenül megörzött tárnoki jogot, annak gyakorlatát, szabadságait és kiváltságait különbféle egymással ellenkező parancsok által, melyeket bármikép kieszközlenek, régi törvényeik 's szokásaik ellenére bebonyolítani, háborgatni, és gyengíteni meg nem szűnnek szabad királyi városaink nagy kárára és sérelmére, a mondtott tárnoki jognak pedig kissebbitésére és kiforgatására, ezért legalázatosabban könyörögtek fenemlített valamennyi polgáraink és szabad királyi városaink lakosai felségünk előtt azért, hogy számukra alkalmas orvoslatról kegyesen gondoskodni, és régi törvényeik és tárnoki szokásaikban őket sértetlenül meghagyni méltóztalnánk. — Kiknek igazságos és alázatos könyörgésüket kegyelmesen meghallgatván, mivel senkit hiv alattvalóink közül, leginkább pedig szabad és királyi városainkat, — mely országunk szent koronájának egyik jövedelmi forrása — régi jogaikban, szokásaikban 's kiváltságaikban senki által jogtalanul 's törvénytelenül háborgatni nem engednénk, hanem inkább azokban sértetlenül megtartatni rendelnők. — Azért hűségteknek, és közületek mindenki-

nek komolyan és szorosan meghagyjuk és parancsoljuk, másképp nem is akarván, miszerint a' jelen parancsunk vételével feljegyzett polgárokat és szabad királyi városaink lakosait a' fenemlített régi szabadságaikban, jogaikban és szokásaikban, leginkább pedig a' tárnoki törvénykezés folyamában mostantól kezdve akadályozni, háborgatni, sem pedig ellenkező parancsokkal — mellyekről igen panaszkodnak, — helybeli jogaikat csönkitani, bébonyolítani, vagy pedig szokatlan, és nem illető törvényszékek elébe őket idézni, vagy ügyeiteket ha talán azokat királyi városaink előtt viszíték, vagy viendők lesztek, máshova, mind a' tárnokszékre felvinni, vagy azok átküldésére őket kényszeríteni ne merészeljétek, sőt inkább őket tárnoki jogaikban, 's oda tartozó ügyeik folyamában, mind a' régi kiváltságaik és szokásaik, mind pedig ujlag általunk kegyelmesen átnézett 's megérintett uj kiváltság levelünkkel, — melly szerint a' tárnoki törvénykezést jövődőre megalapítjuk, szabadon és nyugodtan élni, 's azt gyakorolni engedjétek, és szabad királyi városainknak fentemlített 's általunk kegyelmesen engedett uj kiváltságot — mind ti azon királyi városaink, vagy tárnokszék előtt folyó ügyeitekben, mind pedig minden más hiv alattvalóink, minden pontjaiban és czikkeiben szorosan, és sértetlenül megtartsátok, 's azt tenni tartoztok, különben sem cselekedhetvén. Jelen parancsot felolvasás után az előmutatónak visszaadván. — Kelt a' mi királyi városunkban Prágában august. 20-kán ezer hatszáz második, Romai országlásunk 27. Magyar- és más országok harminczadik, Csehországnak pedig hasonlóan huszonhetedik évében.

Rudolf.

Himmelreich Tiborc.

III. Mi kisasszonyfalvai Istvánffy Miklós, Magyarország nádori hivatalának helytartója, és felséges II. Rudolf Isten kegyelméből Római császár, német, magyar, cseh királyának 's a' t. Austriai főherczegnek, Burgund fejedelmének 's a' t. királyi főajtómestere, és tanácsnoka. Jelen levelünk által adjuk tudtára mindenkinek, a' kiket illet, hogy midőn mi, és összes főpapok, bárók, országnagyok, nemesek, és ezen ország minden karai és rendei jelen törvényszakban, Magyarországnak tartandó gyűlésére, fenemlített császár, és királyunk parancsa által ide Pozsonyba szent Mátyás Apostol napjára rendelt, 's tartott gyűlésére folyó márt. 20. napján egyetemben rendeltettünk volna, királyi városaink úgy-

mint Kassa, Pozsony, Nagy-Szombath, Sopron, Bartfa, és Szakoleza nevében és személyében megjelenő követek, mi és fenemlített Magyarországunk karai és rendinek jelenlétében előterjeszték, 's előmutattak fenemlített császár és királyunk által részünkre kiadott levelet. Az első pergamenon könyvalakban, azon császár és királyi felség által kettős és hiteles pecsét alatt augst. 13. napján 1602. évben kiváltság gyanánt adatott ki. — Mellynél fogva midőn császári és királyi felség néhány czikkeket, az úgynevezett városok tárnoki jogait, annak folyamát és rendjét illetőket, azon kiváltság levelekbe szórul szóra beigtattakat törvényesen elfogadta, és azokra kegyelmes királyi jóváhagyását, hasonlókép helybehagyását is adta volna, azon városokat, mind a' tárnoki ülésbe, mind pedig a' városokba bévett, és megerősített czikkeket, és kiváltságokkal bárki akadályozása ellenére is szabadon élni, 's azokat gyakorolni; mind más az ország rendes birái mind karai és rendei által sértetlenül megtartatni kegyelmesen kívánta volna. — Másik pedig mellyet valamennyi 's akármi állapotú rangú, méltóságú 's jeles férfiaknak, tudniillik: Császári királyi felsége által, ezen országban létező és lakó hiv alattvalóinak parancsképen adatott ki. Miszerint ő felségének fenemlített hiv alattvalói fenérintett czikkeket és ő felségének előre bocsátott kiváltság levelébe foglalt törvénykezési eljárást, melly az irott tárnoki törvény folyamát illeti, megtartani tartoznak, és ne merészeljék fenemlített királyi városokat jogaikban, szokásaikban és szabadságaiban háborgatni. — Harmadik pedig, melly szinte parancsképen szól, melly is főtisztelendő Helthesi Pethe Márton kalocsai érsek és győri püspöki helyettes, és azon helyeken azon megyéknek főispánja, ő felségének a' mondott magyarországbani helytartója. Továbbá tekintetes, nagyságos gróf Báthory István országbirónak és Sümegh, Szatmár, és Szabolcs megyék főispánjának, egykori Zrínyi György Szala megye főispánjának és királyi tárnokmesternek. Nekünk, valamint vitélő kaszaházai Jóó János kir. személyes jelentét helytartójának, ő felsége tanácsnokai t. i. ezen ország rendes biráinak, nekünk, és azok helytartóinak, ítélőmestereknek, és csász. kir. főtvényszéki esküdt ülnökeinek adatott: kiknek miután ugyanazon császár és királyunk komolyan meghagyta volna, miszerint mi és említett ország rendes birái, helytartók, ítélőmesterek, mint jelenlegi, mint jövőendőben leendő hites ülnökök, fentemlített mostani, mind

pedig jövődöbeli kir. városokat az érintett módon megerősített régi szabadságaiban, kiváltságaiban és tárnoki szokásaiban, háborgatni, gátolni, vagy ellenkező parancsok által helybeli jogaikat csonkítani, vagy bármikép ellenkezni ne merjenek: hanem inkább a' fenemlített ő cs. kir. felsége kiváltságlevelébe beigtatott, 's megerősített czikkekkel szabadon élni 's használni engedjék, és mind minekünk, mind mondott ország rendes biráinak a' fenemlített kiváltságot megtartani, mind pedig a' mondott helyettesek, ítélőmesterek és hites ülnökök általi megtartását parancsolta. Mind a' két parancsképp szerkesztett levél pergamenra nyílt levél alakban adatott ki aug. 20. 1602. évben, 's ő cs. kir. felségének, magyar ország királyának titkos pecsétjével hitelesített, továbbá mind a' három ő felségének, királyunknak nem különben Himmelreich Tiborcz magyarországi cancellárnak aláírásával ellátva készült és erősített meg. — Melly három rendü kiváltsági parancslevél a' fentemlített városoknak követeik kérelmére, mind ezen ország karai és rendének bemutatott, 's ünnepélyesen kihirdetett volt, akkor fentemlített városoknak jelen lévő követei illő alázattal kértek bennünket, hogy mi az előrebocsátottakról bizonyos levelet adnánk. Miért mi igazságos és törvényes kérésükre hajolván, a' tett előmutatás és felolvasásról a' fenemlített három kiváltság ünnepélyes kihirdetéséről a' fent érintett városbeliek jogaik biztosítása végett bizonyságlevelünket kiadatni rendeltük, melly bizonyságlevelet megerősítettük. — Költszabad kir. Pozsony városában 1602. évi martius 26-án.

JELENLEGI TÁRNOKSZÉKI GYAKORLATRÓL.

A' szabad királyi városok hatósága előtt lefolyt perekrei fölvitel, úgy azok körüli eljárás a' tárnok czikkebe foglaltatvák, de azokban ez időkig némi változások történtek, mellyek szerint kezeltek jelenleg tárnoki városainknak felebbviteli törvénykezése.

A' tárnokszék törvénykezési joga következőkből áll.

1-ör A' felvitt perek megvizsgálásából.

2-or. Szükség esetében határozatok (Statutum) alkotásából.

3-or. A' tárnokszéki hivatalnokok u. m. tárnokmester, altárnok és székjegyzője fizetésének meghatározásából. Végre

4-cr. A' tárnokszéki törvényczikkelyeknek, nevezetesen a' 34 és 37. czikkeknél különös esetekrei alkalmazásából.

1. §.

Nem minden ügyek, melyek a' tanács előtt döntetnek el, jöhetnek tárnokszéki vizsgálat alá. — A' 10. cikk erejénél fogva csak az osztályos, örökösödési, nem különben 60 ftot meghaladó adósságbeli ügyek vitethetnek fel, hozzá adatott még Ulászló király rendelvénye által a' 7. cikk, melly szerint a' végrendeletbeli ügyek is a' tárnokszéken vizsgálatnak meg. A' többieket u. m. büntényi, 's való pereket ide felterjesztetni nem lehet.

Mi a' városi tanácstól a' tárnokszékre felviendő perek körüli eljárást illeti az következő:

A' 6. és 36. t. cikk erejénél fogva egy pert sem szabad a' tárnokszékre felküldeni (akár megengedhető legyen a' felvitel, akár nem) még a' fő vagy altárnoktól átküldő parancs nem hozatik. — Ezen átküldő parancsot a' kijelentett felvitel napjától számított hat hét alatt (kivéven a' budaikat, kiknek csak 15 nap engedtetik azért, mivel a' tárnokhoz közelébb laknak, 's mivel a' tárnoknak Budán kell lakni) kell a' tárnoktól kérni, 's azt az illető városi tanácsnak előmutatni. — Az illy tárnoki parancs kihirdetésének napjától számított másik hat hét alatt a' felvitt per minden iratokkal együtt eredetiben, vagy másolatban a' tárnokszékre felküldendő, 's ezen törvényszéken se új idézésnek, se per-fölvételnek helye nincs.

A' tanácstól felküldött ügyeket azon sor szerint, a' mint felküldettek a' törvényszéki határidők eljöttékor minden ünnepély nélkül a' szék jegyzője terjeszti föl. — De sokszor megtörténik, hogy a' felvitt perek száma annyira megsaporodott, hogy azok kivonatainak készítését a' szék jegyzője nem győzi, az határozatott, hogy illy esetben a' tárnokmester a' pereket a' kivonatok készítése végett az ülnökök között ossza fel, de az ítéleteket feltenni, székjegyzőkönyvét vezetni, az ügyek sorozatát elkészíteni, valamint ez ítéletleveleket kiadni a' jegyző kötelessége. Az ügyek szavazat többség szerint döntetnek el. — Ha a' szavazatok egyenlők, akkor az elnök szava határoz. Azon város, mellynek ügyei a' tárnokszéken vétetnek föl, itt követői által jelen nem lehet; valamint az sem vehet részt ezen törvénykezésben, ki tatán rokon-

ság végett (mint más törvényszékeknél) gátoltatik. — Ha a' fő vagy altárnok ezen törvénykezésben akadályoztatnának, akkor elnököt a' tárnokmester nevez. — Az ítéletek nyílt ajtóknál hirdettetnek ki, és az illető tanácsnokok által hajttnak végre.

A' felvitelt, — melly az 1807-ik évi 9. cikk ereje szerint a' hétszemélyes táblára történik, annak előtte az ítélet kihirdetésétől számított három nap alatt kellett teljesíteni, jelenlegi gyakorlat szerint a' felek nem kis kedvezésére a' szék jegyzőjénél lévő felviteli jegyzőkönyvbe tett nyilatkozat által eszközölhető az ügyek bevégezte után számított három nap alatt, mellynek elmúltával a' tett felviteli nyilatkozatokra hozatik végzés.

A' tárnokszéki törvénykezésnél idegen jelen nem lehet; de találtnak a' tárnoki jegyzőkönyvekben esetek, hol eskü letétel mellett gyakorlat szerzés végett több ifiak jelen voltak.

2. §.

Hogy a' tárnokszéknek határozatokat alkotni van joga, több századbeli gyakorlat erősíti, nevezetesen gróf Zrinyi Miklós alatt 1559-ik évben keletkezett a' tárnoki jegyzőkönyv, mellynek elején mindjárt a' tárnoki határozatok, mellyek az előbbi században keletkeztek — foglaltatnak. Ezen határozatok később Zrinyi György alatt hozott határozatokkal egy tárnoki törvénykönyvbe foglaltattak, és a' király által megerősítettek, sőt a' törvénykezési eljárás körüli határozatok a' tárnoki törvényeket is sok részben megváltoztatták, így például a' 40. cikket, miszerint eddig az ügyködők az ország rendes biráitól a' tárnoki parancscsal ellenkező parancsot kértek, hogy tehát az illy zavarok megszünettessenek, határozatott, hogy egyedül csak a' tárnokmestertől, mint is a' városok főbirájától lehet parancsot hozni. De ez nem tartatott meg, mert voltak, kik a' törvény rendét háborgatni meg nem szüntek, azért az illy tényre a' tárnokszék büntetést rendelt, de miután ezen határozat is hatástalan volt, 1748-ik évben a' tárnokszék határozatilag kimondotta a' három n. er. 12 főt tevő markabeli büntetést arra, ki mástól kérne parancsot mint a' tárnoktól. —

De léteznek még más némű határozatok is, így 1744. évi határozat a' gyorsabb igazság kiszolgáltatást gátló akadályt megszüntette, miszerint az átküldött ügyekben sokszor a' per érdeme némelly hiteles alakban kiadott kétséges okirat megvitatásából állott:

mivel az illy okiratok eredetben a' perhez csatolva nem lévén, ezen okiratnak a' perhez leendő csatolása végett az ügy visszaküldetett: a' fenemlített határozat által az rendeltetett, hogy a' városi tanács az illy okiratokat a' felvitt perrel együtt minden további utasítás nélkül a' tárnokszékre átküldeni tartozzék. Nem különben némelly kiküldött tanácsnokok tudósítása szerint némelly városokban szokás által az ellentállás el lévén töröltetve 1744. 1756. és 1768. években a' tárnokszék ezen el fogadott szokást határozata által meg is erősítette. Ezekből következik, hogy a' tárnokszék határozatokat alkotó joggal birt, sőt azok által a' törvényt a' mennyire az igazság gyorsabb kiszolgáltatására üdvösnek vélte, megváltoztatta.

3. §.

A' tárnokszéknek a' díjak körüli rendelkezéséről.

Mind a' fő és altárnok, mind a' tárnokszéki más hivatalnokok díjai körüli rendelkezés is a' tárnokszéket illeti, bizonyítja ezt 1695. és 1725. években a' tárnokszékileg tett módosítások, mikől némelly királyi városok később el akartak ugyan térni, de a' melly módosítások idővel VI. Károly által is megerősítettek. De bizonyoságul szolgál az 1840-ik évben tett tárnokszéki hivatalnokok fizetésének megváltoztatása, miszerint a' tárnokszéki jegyző fizetése 211 ftról 46 król 400 fra emeltetett, akkor hozatott be a' kiadó 240 ft és egy 160 ft fizetéssel.

4. §.

Tárnokszék tartásáról.

A' tárnokszék tartására nézve, mi a' 34. és 37. cikk illeti. A' régi háborús időkben, midőn a' rablások és gyilkosságok napi renden voltak, midőn még ős Buda a' török járma alatt nyögött, ezen időkben az igazság kiszolgáltatás végetti összejövetel igen veszélyes volt, azért akár hányszor hirdettetett is tárnokszék a' követek meg nem jelentek, még az 1. és 11. t. cz. szerint ezen kötelesség nem teljesítése esetében a' tárnokszék kemény büntetést rendelt. — Hogy ezen határozatot a' tárnokszék alkalmazta légyen az 1702. 1723. 1727. évi példák bizonyoságul szolgálnak. Mellynek következtetése az volt, hogy ezen határozat mindenki által megtar-

tatott, 's attól fogva nincs is példa, hogy a' tárnokmester által a' tárnokszék tartására kitűzött határidőre a' városok követei által megjelenni elmulasztottak volna.

Ez előtt a' tárnokszéki biráskodhatásra öt egyén jelenlét volt szükséges, jelenlegi időkben pedig, miután a' tárnoki városok száma is szaporitatott, a' tárnokszéki törvénykezésnél 1770-ik 13. Jul. 1771. 14. augusztus kegyes királyi rendelvénnyel következőben a fő és altárnokon kívül 10 egyénnek kell a' biráskodásnál jelen lenni.

A' tárnoki törvényszéktől különbözik a' tárnokmester hivatal köre. — A' tárnoki törvényszék bizonyos időkben t. i. akkor midőn az ügyek elítéltetnek, vagy is midőn tárnokszék tartatik, gyakoroltatik, a' tárnokmester hivatal köre állandó és folytonos, 's egyedül csak a' tárnokmester állásához köttetik, és az által helyettesére vagy is az altárnokra is kiterjesztetik. A' tárnok egyszersmind ország bárója, kinek hatósága a' városok irányában következőkből áll.

1-ör. Szabad és királyi városoknak mind ő felsége, mind az országgyűlése előtt védelmezője, melly is a' 17 és 18. cikkekben királyi helybenhagyás által is megerősített. Vannak példák, így midőn a' felek az ország rendes biráitól hozott parancsokkal a' városoknak nem kis alkalmatlanságára voltak, először 1615. gróf Erdeődy Tamás, azután pedig 1626. gróf Bánffy Kristóf akkori tárnokokhoz folyamodtak, hogy ezen bajokon mind ő felsége, mind az országgyűlése előtt orvoslást eszközölnének, melly folyamodványaik sikertelenül nem maradtak. — Többet lásd Wagner Jurisdictio tavernicalis“ 33 és 34. lap.

2-or. Hatósága alá adott városok rendes birája, 's az ország, más rendes biráival egyenlő joggal nevez magának helyettest, és székjegyzőt.

3-or. A' tárnokszéki határidőt, 's annak tartási helyét kitűzi, a' 35. t. cz. rendelete szerint hat héttel előbb kihirdeteti, ha a' főtárnok ennek terjesztésében akadályoztatnék, azt az altárnok viszi véghez, de csak egyedül főnökének hites pecsétje alatt. — Hasonló joggal valamelly közbe jövő körülmény miatt a' tárnokszéki határidőt elhalasztja. —

Tárnokszéket kell tartani minden évben, és pedig kegyes királyi rendelvények szerint rendszeren Budán, rendkívüli esetekben

pedig a' körülmények szerint máshol is, így tartatott Pozsonyban, Nagyszombatban, Sopronban.

4-er. A' tárnokszéken elnök, ha pedig akadályoztatnék, akkor helyét az altárnok pótolja, ha pedig mindkettő érdekeltetnék, akkor az elnök helyettesítés választás után történendik.

5-ör. Törvényes hatóságát a' szabad királyi városok peres ügyeiben ép úgy gyakorolja parancsok után, mint a' nádor és országbíró az egész országban, és sclavoniai bán a' hozzá kapcsolt tartományokban, melly a' szab. kir. városokat annyira kötelezi, hogy azon polgárookra, kik a' városi tanács ellen parancsot más-honnan hoznának (kivévéen ő felsége által kiadott parancsot) büntetés rendeltetnék. — Ezen parancsok a' tárnokmester által tulajdon neve 's pecsétje alatt, az altárnok által pedig szinte a' főtárnok neve 's pecsétje alatt, úgy mint a' nádori és országbírói ítélő mesterek által történni szokott — adatnak ki.

6-or. A' tárnokmester előtt ügyvédek és hatalmazottakat vallani lehet, 's azt szoktak is.

5. §.

Az altárnok általi parancs kiadásáról.

Végre a' törvénykezést illetőleg kegyes királyi rendelvények által intézkedés történt azon ügyben, hogy az altárnok parancsot csak akkor adjon, ha azon ügyben eleve az illető tanács által tudósítatott, és hosszú gyakorlat által az hozatott be, hogy egy oldalú tudósítványra minden a' személyre leendő tekintet nélkül csak akkor adassék ki bárminemű parancs (kivévéen az egyszerű átküldő parancs comitiva), ha kellőképen tudósítva van az altárnok, honnan önkényt következik, hogy nemcsak az eddig tett számtalan visszaélések — mellyek az által követték el, hogy gyakrabban a' felek ezen mentő zárba „a' dolgot mint előadatik találván“ biza-kodnának — megszüntessenek, hanem az alsóbb bírók előtt is el-zárassék azon tér a' parancsokba foglalt tárnoki meghagyást különbféle ürügyök alatt kijátszani, vagy balra magyarázni.

Végtére nem lesz felesleges a' tárnoki leiratokat is megemliteni. — Tárnoki leiratoknak neveztetnek azon körlevelek, melyeket a' tárnokmester, vagy altárnok átküldő levél alakban a' városokhoz intéz olly esetekben, hol egyenes parancsnak még helyét

nem látja. — Ezen tárnoki körlevelek haszna és szüksége kiviláglik onnan is, mivel ezek erejénél fogva a' birói parancsok megadása előtt tudósítás kéretik, ezenfelül olykor ideiglenes intézkedések tételnek, egyes ügyek tárgyalásánál a' kir. városok által követendő ut kijelöltetik; szóval, ezen körlevelek által intéztetik el mind az, mi a' tárnokmester és szabad királyi városok közötti viszonyokban gyökerezik.

DE BALLAGI GÉZA.

